

ԶԱՄԲՈՒԼ

894.342

Զ-24

1933

Вс. Заповь Фрицци
Гос. Публ. Библиоте
ЗУБЗ-ССРА.
И. А. Мясникова
В. Социальная Школа

-6 NOV 2011

894.342
2-24

ՋԱՄԲՈՒԼ

ՂԱԶԱՌՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՅԵՐԳԻՔ
ՊԵՐԱՆՇԱՆԱԿԻՈՒ

Յ Ե Ր Գ Ե Ր Պ Ո Շ Մ Ն Ե Ր

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՏԱՌԱԿՓՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1938

23 .07. 2013

73.570

3320
38

ԱԿՒՆԻ ԿՅԱՆՔԸ

ՎԱՍԿՈՒԼԻ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Դուք հարցնում եք, թե վա՞րսեղացի յե՞մ
յիս:

Յեթե Ձու գետից գնանք դեպի տափաստա-
նը՝ յերկու սար կտեսնենք՝ հանը և Ջամ-
բուլը: Հայրս՝ Ջարայը քոչ էր գնում այդ
սարը:

Ջամբուլ սարի մոտ, ճյան կատաղի բո-
բանի ժամանակ եմ ծնվել յես և իմ անունը
դրել են այդ սարի հնամենի անունը՝ Ջամ-
բուլ: Դա տեղի յե ունեցել 1846 թ. փե-
տըրվարին:

Հայրս՝ Ջարայը պատառոտուն արա հա-
գած մի աղբատ քոչվոր զագախ էր:

Չորս բուրբը, ինչքան աչքի կտրեր, ա-
մայի տափաստաններ էյին փոված: Ման-
կությանս յես վոչ մի անգամ դաշտ չեմ
տեսել, վոչ էլ այգի ու առու. տափաստանն
էր իմ հայրենիքը: Իմ շրջապատում յեղած
բուրբ մարդիկն էլ քոչվոր էյին և սնվում
էյին անասունով:

Մեր տափաստանները սահմանակից էյին
կիրգիզյան տափաստաններին: Այդ ժամա-
նակները զագախների ու կիրգիզների միջև
քշեմամություն կար: Պատմում են, վոչ
հայրս՝ Ջարայը ամենախիզախ ջիգիբներից
(ջիրիդավորներից) մեկն էր:

Մեծացել եմ քաղիքե վրանում և բուրբ
զագախ յերեսանների նման, յես էլ մի որո-
բոցով մի քոչից մյուսն եմ տարվել: Մտն-

կուկան տարիներին ըմբոստ, քուկից փախած յերեխա էյի: Ձեյի ուզում լսել վոչ ծերերին. վոչ էլ հորս. ինձ ուղարկում էյին. գոռներ արածացնելու, իսկ յես չեյի գնում. խնդրում էյին փայտ հավաքել, հրածարվում էյի. ինձ համարում էյին չարաննի ու շփացած:

Հորեղբայրս հայտնի դոմբրիստ էր և յես սիրում էյի ունկնդրել նրան: Տասներկու տարեկան հասակին նրանից սովորեցի դոմբրա նվագել: Յերբ այդ գործիքը ձեռքս էր ընկնում՝ չարաններս յունենալ մտառում էյի: Ինձ քվում էր, վար վոչ քե դոմբրացի է հնչում, այլ իմ ջահել սիրտը: Յես չեյի ուզում հովիվ դառնալ և ինձ շոյում էր դոմբրիստ ու յերգիչ լինելու հեռանկարը:

Բնությունն ինձ ուժեղ ու անսպառ ձայն էր տվել: Յերբ բարձրաձայն յերգում էյի տափաստանում, ինձ քվում էր, վար նամբողջովին լցվում է իմ ձայնով:

Տասնչորս տարեկան հասակին վնասեցի խղել հորս հետ ունեցած կոպերը և անկախ աղբրել: «Որուջ»-ի (մահմեդական պահք) ժամանակ սկսեցի վրանից-վրան քավառել և «ժարա-փազան» (ծիսական յերգ) յերգել: Յերգս դուր յեկավ և սկսեցին ինձ կերակրել ու նվերներ տալ: Դա ինձ ուրախացրեց: Յերբ 15 տարիս լրացավ, գնացի այն առուը (գյուղը), ուր ապրում էր նշանավոր ահն Սյուլումբայը: Իոմբրայովս նրա վրանի մտեմնալով՝ սկսեցի «ժարա-փազան» յերգել: Սյուլումբայն ուշադրությամբ լսեց իմ յերգը, կանչեց իր վրանը և հարցրեց.

— Վո՞րտեղացի յես, վո՞ր ցեղից և վո՞ր տոհմից ես:

Հարգանքով պատասխանեցի նրան.

Ձայվշե տոհմից եմ, Սաղըբեկ ցեղից. Ձարայների ընտանիքից:

Սյուլումբայն ասաց.

— Ակին լինելու ընդունակություն ունե՞ս, լավ ձայն ունե՞ս և շատ հաջող ես ընտրեք յերգիդ բառերը:

Սյուլումբայի վրանում, ծեր Ակինի խնդրանքով՝ յես հուզվելով բազմաթիվ յերգեր յերգեցի: Մի յերգ էլ հենց այդտեղ՝ վրանում հորինեցի: Յերգեցի իմ ջահելութեմ ու անփորձութեմ մասին, արտահայտեցի իմ հիացումները դեպի Սյուլումբայի յերգերը, համեմատելով դրանք յերկնակամարը գարդարող արշալույսի ու վառ աստղի հետ և նրա փոքր յեղբայրն անվանելով ինձ՝ ոգնություն ու պաշտպանություն խնդրեցի:

Սյուլումբայը խոստացավ ինձ ոգնել ու սիրել: Իմ կյանքի անենայրջանիկ ժամն էր դա: Ամբողջ գիշերը Սյուլումբայը պատմում էր ակինի վարպետութեան դժվարութեան մասին: Այսպիսով յես դարձա Սյուլումբայի աշակերտը, վարն այդ ժամանակ 50 տարեկան էր: Պատահում էր, վար Սյուլումբայը գնում էր գյուղերը և ինձ էլ էր վերցնում իր հետ: Յես ազահարար սովորում էյի: Այդ որվանից մինչև վերջերս, յերբ յես դուրս եմ գալիս յերգելու, միշտ էլ յերախտագիտութեան զգացումներով եմ հիշում ուսուցչիս անունը: Սյուլումբայի հետ շատ հաշտ էյիմք ապրում. յես յերգում էյի նրա հորինած յերգերը, և միայն տասնվեց տարեկան հասակին վարձեցի անկախորեն յերգել:

Սկսելով ինքնուրույն կերպով յերգել՝ այնուամենայնիվ մեծամուն ակինների մրցությանը չեյի մասնակցում: Վարձեցի մրցել միմիայն ջահել, քիչ հայտնի ակինների հետ: Ղազայական տափաստաններում ընդունված էր—ակինների մրցման մեջ պարտվելը մահ էր ակինի համար և բազմաթիվ դեպքեր են յեղել, յերբ պարտված ակինը բուրովին դադարել է յերգել:

Յես քափառում էյի Ձուլի ավերին գտնվող քոչերը և յերգում ժողովրդական առասուկներ, հեֆիաթներ, պոեմներ, այլ ակինների գործեր և իմ սեփական յերգերը:

Դարավոր սովորություն էր դարձել, վար Լանպարաստից յերգող ակինը պարտավոր

ե ամեն բան իմանալ.—բոլոր տոհմերն ու
ցեղերը, բոլոր ցեղապետներին ու անվանի
էարդկանց, բոլոր վայրերն ու դեպքերը:
Նա պարտավոր էր արձագանքել բոլոր նա-
բուքյուններին և կարողանար կշռել գոյա-
վիճակը: Սրախոսութեան և սրամտութեան,
արագ ու սրամիտ պատասխան տալու ունա-
կութեան—ահա թե ինչն է գնահատվում ա-
լիքների մեջ: Բացի սրանից՝ նա պետք է
ստանար լինի—ամենածանր ծաղրի յե-
րարկվելու դեպքումն էլ ակիճը պետք է
համդարտ մնա:

Յես այս բոլորն էլ սովորեցի: Հանդիպել
եմ զազախական ու կիրգիզական տափառ-
ւանների հին ու հոչակավոր ակիճներին—
Ոսիդին, Աստամբեկին, Ժանթային, Կա-
ժամբերդային, Սաթփային, Ագեթին և Բա-
լուաչ-Կուլակին: Ուշադրութեամբ լսել եմ
նրանց, սովորել, ուժ կուտակել և պատ-
րաստվել նրանց պես մեծ ակիճ դառնալու:
Բայց ինձ դեռ անպատրաստ զգալով՝ մըրց-
ման չեյի մտնում նրանց հետ:

Վարսիկին ինքս չհավոր եյի, ապա լավ
էյի հասկանում ազատ ժողովրդին: Ճշմար-
տանման կերպով յես կարող եյի յերգել մի-
այն իմ ու ժողովրդի մասին: Յերբ ժողո-
վրդի մասին եյի յերգում՝ յերգում եյի և
իմ մասին: Իսկ յերբ իմ մասին եյի յեր-
գում, միաժամանակ և ժողովրդի մասին ե-
յի յերգում: Վաղջ հագովս հասկանալով,
վոր ակիճը չպետք է կեղծի ու կեղծավորու-
թեան անի՝ յես սկսեցի սուկ նշմարու-
թեանը յերգել:

Յեմ իմ յերգերն ազատ բռնումների նման
սլացան վաղջ Ջեթիսույում:

Մի վատ ճի հեծած յես գյուղից-գյուղ
էյի գնում և վշտի ու թախծի յերգեր էյի
յերգում, վորի համար ինձ կերակրում ե-
յին:

Շրջագայեցի վաղջ Ջեթիսում, յեղա կիր-
գիզստանում, գնացի Կարականդա, քափա-
ռեցի արևելյան Ղազախստանում:

Ի՞նչ էյի յերգում—յերգում էյի իմ խեղճ
ու տանջված ժողովրդի, անարգված հայրե-
նոքի և զազախական ցեղերի փառապանծ
դյուցազների մասին: Պատահում էր, վոր մի
համի գիշեր շարունակ յերգում էյի և կո-
սիկներ էյի ստանում դրա համար:

Ինձ համախ վիճակվում էր մասնակցել
յերկու տոհմերի ակիճ ներկայացուցիչների
մրցման: Յես միշտ էլ հաղթական էյի լինում
և այն տոհմի ցեղապետը, վորի կողմից յես
հանդես էյի գալիս՝ ինձ պարգևում էր խա-
լաթ, վոչխար կամ ճիւղ ֆուռակ:

Շատ ցեղապետներ ինձ խնդրում էյին
մնալ իրենց մոտ՝ խոստանալով լավ կերակ-
րել, հարգել ու լավ նվերներ տալ, վորպես-
զի յես փառաբանելի նրանց ու մասնակցեյի
այլ ցեղերի ակիճների հետ յեղած մրցում-
ների: Բայց յես չեյի ուզում կեղծավորու-
թեան անել ու կտրվել ժողովրդից, չեյի
ուզում գնալ դեպի ազաները: Վնասկանա-
պես հրաժարվում էյի ու ճանապարհս շա-
րունակում:

Մի մրցման ժամանակ յես հաղթեցի մինչ
այդ անպարտ Կուլմազամբեթին և դարձա
Ջեթիսույի առաջին ակիճը:

Շարունակեցի շրջագայել տափաստաննե-
րում և կերակրվել յերգելուս համար ստա-
ցածովս: Կուլմազամբեթի հաղթելուս լուրս
տարածվեց բոլոր տափաստաններում և
նույնիսկ անցավ Ջեթիսույի սահմաններից:

Դրանից հետո յես մասնակցեցի ակիճների
մեծ մրցումներին ու պարտութեան չտեսա:

Հաղթեցի նշանավոր ակիճ Շաշարային,
կիրգիզստանի առաջին ակիճ Վալգույին,
սազանդավոր ու անընկճելի Սաթ-Կըրսին,
անհաղթ Սա-Վասին և շատ ուրիշներին:
Միայն մի պարտութեան եմ ճաշակել, բայց
դա վաղ թե յերգի մրցում էր, այլ էյույի
(յերածշտական գործիքով կտորներ): Ինձ
հաղթեց յերգեր հորինել չկանցող, բայց
հիանալիորեն դուրրա նվագող կիրգիզ դամբ-

րիստ Որագալին: Իսկ յերգի ասպարիզում շատ հեշտ կարող էյի հաղթել նրան:

Իմ յերգերը տարածվում էյին բոլոր տափաստաններում, և յես յերբեք չէյի խզում իմ սերտ կապը ժողովրդի հետ: Բայերն ու մանափները վախենում էյին ինձմից:

Յերգը հսկայական ուժ է տափաստանում վոչ մի բանով նրա դեմը չես դնի, ինչպե՞ս դեմ չես դնի փոքորկին: Բայերն ու մանափները վախենում էյին, վոր իմ յերգերով մեջ նրանց մասին վատ համբավ կտարածեմ և վոզ տափաստանն ինձ հետ դա կերգի:

Այսպես յես ապրեցի մինչև 55 տարի. քափառելով տափաստանում ու յերգեր յերգելով:

Հիսունհինգ տարեկան հասակումս դուրս եյի վատացավ: Ծերուրյունից և վատ պայմաններից՝ ծերացած արքայաբծվի նրման՝ հալից ընկա, աչքերս կամզան ու ձայնս բուլացավ:

Ձեռքիս դամբարանի տեղը բռնեց ճեղքափայտը, իսկ լայնարձակ տափաստանի փոխարեն՝ նեղ անկողինը: Յես մարում էյի և անկարող էյի լավ յերգեր յերգել: Յեվ միայն այն ժամանակ, յերբ դազախներն ապըստամբեցին սպիտակ ցարի դեմ՝ յես մի քանի յերգ յերգեցի և տափաստանը շարունակեց յերգել դրանք:

Յերբ 70 տարիս լրացավ՝ տեսա նոր կյանքի արշալույսը: Հշմարտությունն աշխարհիցավ բոլոր կենդանի էյակների համար: Յես լսեցի դուրսգազն (բարիք) Լենինի անունը և վկա յեղա կարմիր Բանակի հաղթական յերթին: Կյանքը յեռաց իմ շուրջը, վորի մասին յես յերգում էյի իմ յերգերում, վորպես վոսկե յերագ:

Թարմ ուժերի հորդում զգացի և դամբարանի անոխ առա: Ջահելությունս վերադարձավ ու յես յերգեցի:

Յերբ նայեցի չորս կողմը՝ չմանաչեցի:

ինձ ծանոթ տափաստանները: Սկսեցի շրջելու և ալմերն ու նոր կյանք գովերգել:

Ինչպես միշտ՝ յես միասին էյի իմ ժողովրդի հետ և հասկանալի էյի նրան: Յես տեսա մի նոր յերկրի՝ Ղազախստանի ծնունդը, վորի մասին յերագում էյին ամբողջ սերունդներ և վորը յերգում էյին լավագույն ակնները:

Միայն 80-ամյա հասակիս կյանքը բաց արեց աչքերս և յես շատ բաներ հասկացա. վոր առաջ չէյի հասկանում: Կյանքը նորից սկսվեց ինձ համար և յես վերածնվեցի ու սկսեցի յերգել 25-ամյա յերիտասարդի նրման՝ ուժեղ, վերելիքով, մեծ հրայրքով սցանկաբայմբ:

Իմ ուժերի այս վերածնունդը մեշված մարդկության առջնորդ Ստալինը վերադարձեց ինձ, նա՛, վոր բոլոր ժողովուրդներին յերջանկաբայուն տվեց: Տափաստաներում յես դարձա բոցաշունչ ազիտատոր, վորովհետև քրտիս խորհից եչ բղխում:

Յես առաջինը դարձա կոլտոնեսուրյանն անդամ:

Յես յեղա Մոսկվայում, վորն ավելի հրաշալի յե, քան հեֆիաքային Գյուլիստանը:

Յես տեսա Ստալինին և վոզազուրվեցի Ստալինի հետ:

Խորհրդային իշխանությունն իմ յերգերի համար կարմիր Դրոշի շխանչան պարզեց ինձ: Այդ ժամանակ յես ասացի և այժմ կրկնում եմ.

— Վոչ քե յես եմ պարզևատրված, այլ պարզևատրված է Ղազախստանի ժողովրդի ղական պեղեղան:

Յես յերգ եմ յերգում և կերգեմ, ինչքան սիրտս բարախում է: Խորհրդային Միության բոլոր ակններին, աշուղներին ու հաֆիզներին ասում եմ.

— Մեր սրտի լավագույն յերգերը տանք ժողովուրդների առաջնորդին՝ մեր ՍՍՍՀԻՆԻՆ:

Կեցցե՛ք ՍՍՍՀԻՆԸ, մարդկային յերջանկության մեծ վարպետը:

პირველი

ՎՈՂՋՈՒՅՆ ՔԵՁ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Շեկ տունդրայից, թափուտ անտառներից,
Սովի յեղևքներից այն ալեկոծ,
Հանքահորից, կապույտ սաեպներից
ևւ լեռներից հագած ամպե թիկնոց,

Քաղաքներից, ուր լույս և և աղմուկ
Յեւ նոր ղչլաղներից յերգերով լի—
մեր Գերագույն Սորհուրդն եք յեկել գուք,
Սրինական տերերը աշխարհի:

Քայլում եք դուք՝ մահուդ ու խաս հագած,
Փայլում հրապարակի ձյունների մեջ,
Յեւ ձեզ դիմավորում են սրտաբաց
Դամբանը և կրեմլի աստղերն անշեջ.

Դամբրի դղրդոցով, յերգով սրտի
Վողջույն և ձեզ հղում Ջամբուլը ծեր,
Մունեաիկներ՝ հզոր ժողովրդի,
Սոաքյալներ խնդուն ժողովրդի,
Ընտրյալներ անմահ ժողովրդի,
Յերկրի իմաստութունը կրողներ՝:

Յեւ չի վախւցնում մեզ ամպրոպ, փոթորիկ,
Մեզ միշտ հպատակ են ցամաք ու յերկինք,
Չկա աշխարհում վողջ մեզ պես ժողովուրդ,
Գիտե՛ս այդ մինչև իսկ վոստին արնաշուրթ:
Մեր դարը լեցուն էր շաշոյ մարտերով,
Փոխվեց ու դարձավ նա դարուն անվրդով:
Մեր յերգը յեռում է արյան պես մեր տաք
Յեւ կյանքը ծաղկում է փայլուն յերկնի տակ:
Հրճվի՛ր ժողովուրդ իմ յերգի՛ր բարձրաձայն,
Մեզ հետ է, մեր մեջ է Ստալինը ախտան,
Յեւ կոչը նրա մարտական և ահեղ,
Յեւ կամքը նրա, և հանճարը զորեղ:

ԼՍԵԼՈՎ ՍՏԱԼԻՆԻ ՃԱՌԸ

Ձյունոտ Ալտաուն այն զուգել է արև,
Վերջին շողերի մեջ սուտակ է վառել:
Արծաթ են աստղերը... Այգում խնձորի
Լավում են լուրերը ահա ուղիովի...
Լուռ է՛մ լուրերը և հոնքս է՛մ կխում,
Նորից իմ ծեք սիրտը հուզումն է պատում...
Իսպանիա, Մանջուրիա, արյուն ու արյուն,
Հարեչի հողում էլ թափվում է արյուն,
Ու մեկ լել հետու այն Կրեմլի պալատից,
Հնչում է ծափի հորդ ջրվեժ թնդալից...
Վառվում է իմ սիրտը. աստղերն են զարթնում,
Առաջնորդի ձայնն է ահա ինձ հասնում:
Աշխարհը հուզվել է... Անդորր, լուռթյուն,
Յերկրին պատմական ու վեհ ժամ է տիրում:
Սմբինը թնդում է հզոր զողանջում՝
Հանճար առաջնորդն է ահա զեկուցում:
Հանդում դադախները, վրացիքը սարում,
Դաշտում բելուուսը, կոմին անտառում,
Սմբողջ ժողովուրդը ահանջ է սրել,
Ստալինի խոսքը ուզում է լսել:
Յեւ բոց կա ճառի մեջ, հզոր է այնքան,

Յեւ ռժ կա, հալատ կա, սիրուն է և այն,
Խոսքերը շատ ջերմ են, տաքուկ, հայրական,
Յեւ պարզ բյուրեղի պես, հստակ են այնքան:
Սահմանադրութեան վեհ խոսքերն են հնչում,
Ման խոսք և վոչ մի շողի չի զիջում,
Վառ՝ քան արշալուսը, ասողից էլ լուսեղ,
Ոգոստոս ամսի վառ մրգից էլ հյութեղ:
Ինչպես մոռանամ այդ ուրը նոյեմբերյան
Ինչպես չհնչի իմ յերգիս հետ դոմբրան.
Արտով ժողովրդի հոր մոտն եմ թռչում,
Մանկան պես ուրախ եմ, նրա պես հրճվում:
Մեծ հանճարների մեջ դու միշտ առաջին,
Ժողովուրդներին դու որենք ավիր ջինջ,
Ստում եմ ահա յես նրանց հետ կրկին,
— Բեղնից շնորհակալ ենք ընկեր Ստային:

ՅԵՐԳ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹՅԱՆ

Ինձ մոտ՝ մարդիկ յեկան պայծառ արշալուսին,
Յեւ նվազիր անցյալն, աթա՛, ինձ ասացին:
Յես ցնցեցի լարերն իմ դոմբրայի այն ժամ,
Յեւ լսեցի քամու վողրն ու դանդառ դաժան,
Տեսա՛ նվազ է նա արծաթի ձայն չունի,
Տխուր է այն յերգի նման մի թռչունի:
Ձի ուզում իմ դոմբրան քրքրել վերքերը հին,
Կամ հնչել շղթայի ժանտ դամանի մասին:
Իայց վերքերն հինավուրց վառվում են ամխի պես,
Յեւ յերգը թռչում է արծվային խումբն ինչպես:
Ռուսաստանը բանտ էր, ժողովուրդը գերի,
Շնչում էր այնտեղ նա՛ թույնը ծրվ-խավարի:
Նւ թունոտ զնդանից, բանտերից այդ մուսյլ,
Ըեր շողում վոչ արեւ, արշալուս, ցո՛ւր մի այլ:
Քաղավորը—դահիճ՝ ազգերին այդ յեղբայր՝
Լարում էր իրար դեմ՝ գազանի պես անբան:
Յեւ դադախը ծեծված, և կիրգիզը անբախտ,
Մոլեգին վրեժով՝ բարձրացնում սուր ու լախտ:
Շնչելով մշուշն այդ թունալից, ալեկո՛ծ՝
Գնում էր դաշույնով՝ թուրքն այնժամ հողն հայոց:
Ու վողբով, անեծքով, հառաչանքով լիքը՝
Հոսում էր հրեյական կոտորածի ալիքը:

Իջնում եր ալիքը, բարձրանում, և նորից
Մխում՝ յեղբայրական արյունը ջերմալից:
Ի՛այց Լենինն ու Ստալինը՝ դյուցազնները յերկրի՝
Յեկան ու վառեցին արեւին Հոկտեմբերի:
Յեւ ստրուկներն յեղան միլիոնավոր, անաս,
Ու շուռ տվին սվինը՝ թշնամու վրա:
Քեւ կամարներն ընկան անարգանքի, մութի,
Հին ցարական Ռուսիո այդ հեղձուցիչ բանտի:
Տասնամյակներ անցան հեքիաթական, յերկու,
Ու անճանա՛չ դարձավ յերկիրը մեր բերքով.
Կառուցվեցին անթիվ գործարաններ, Փարբիկ,
Կանաչեցին դաշտերն՝ տալով անթիվ բարիք:
Միությունն է շողում իր ակներով հազար,
Ազատ են բերոռուն ու հայը, դադախը,
Տաջիկն, Անդրկասպյան ժողովուրդը արի,
Յեւ այլ ցեղեր վաթսուն՝ վերած ընկած հիմի:
Նայում եմ յես հյուսիս— և փայլարից պայծառ՝
Լողում են բեւեռում սառցաշերտեր մարմար:
Նայում եմ յես հարավ—այգիների լուրթ ծով,
Սրմայիկին վերձիգ՝ որորվում է նազով:
Նայում եմ հուզմունքով Հեռավոր Արեւելին,
Ովկիանոսյան ճամբեքի լայնարձակ կապույտին:
Նայում եմ Արեւմուտք, ուր հարազատ այնքան,
Սուտակների փայլով՝ շողշողո՛ւմ է Մոսկվան:
Յեւ ամենուր մեր մեծ անձայրածիր յերկրում—
Մարդկանց ուրախ, խնդուն բարեկամ եմ տեսնում:
Ուր սուլում եր գնդակն ու դամշին եր շաչում,
Յեղբայրական խոսքեր, ցնծությո՛ւն եմ լսում:
Ո՞ւր է թշնամանքը մոլորված ցեղերի,
Յեւ ո՞ւր է չգրված որենքը սեւ վառլի:
Ո՞ւր է շառաչյունը թուր ու նիզակի,
Յեւ արյունը թափվող՝ գետերով ասազին:
Ստալինյան արեւի տակ՝ աստ ընդմիջա
Ջրացան թշնամանքն ու կսկիծ, ամեն վիշա:
Վորքան թույլ են, գունատ գեռ խոսքերը յերգչի-

Յեւ անուժ արձագանք՝ մեր լերերի շառաչին:
Սեր առջեւն է ասա տասնամեկ յերկվորյակ—
Ուրախ ու յերջանիկ՝ մեր չքնաղ յերկնի տակ:
Սահմանադրությունն է մայրը նրանց, հայրը—
Ստալինը հզոր. նա, վոր ամեն ո՛ր է
Գուրգուրում, աճեցնում և առաջնորդում մեզ:
Յեւ ժողովուրդների յեղբայրությունը մեծ՝
Հաստատուն է հավետ, ինչպես յերդումն այն սուրբ
Մեծ Լենինի շիրմի վրա տրված՝ ամուր:
Հաստատուն է հավետ, ինչպես սառույցն Արկտիկի,
Ինչպես փառքը պայծառ ու ջերմ՝ Ստալինի,
Ինչպես ժայռերն Ալա-Քաու լեռան բազմած,
Յեւ պարխայները կուռ՝ Կրեմլի վեհասպանծ:
Ինչպես պողպատը նոր, հնչուն ու մարտնչյան,
Ինչպես ուժն արեկոծ Արալի՝ վաղ դարնան:
Յնծացե՛ք ժողովուրդ: Ծաղկեցե՛ք, յերգեցե՛ք:
Ֆրանիսից, մարմարից ապարանք կառուցեք:
Յեւ ցորեն ցանեցեք, տնկեցեք այգիներ,
Առած ջուր՝ խուժեցեք անասա՛տն արեւլճեր,
Վոր ծառը խնձորի՝ և՛ ծլի և՛ ծաղկի:
Ստալինի անունով ամեն ինչ հաղթեցինք.
Ստալինի անունով ամեն ինչ կը հաղթենք!
Մեր կրճքից հնչում է յերգը վեհ, սրբազան,
Յերգը կուռ խոսքերով, գույներով լուսազարդ,
Ուր գեպի Առաջնորդ կա և՛ սեր, և՛ հարգանք,
Հիացմունք անսահման և անհուն դժայրանք:
Գանամյա՛կ, քո տոնին, քո բեղուն վերելքին՝
Ասում ենք մենք ռախմե՛ք, սպասիրա՛ սրտազին:

ՅԵՐԳ ԲԱԳՎԻ ՄԱՍԻՆ

Յես քեզ տեսել եմ վառ արշալույսին,
Քաղաք սեյլ նավթի և այգիների,
Դեպի հարավ եր նախրապան քամին
Քչում հոտերը վազող ամպերի:

Յերբ քամին յերդեց, յես ել ձայն տվի
Յերգ նախրեցի Բագու քաղաքին.
Վորի մասին յես շատ աշուղների
Յերգերն եմ լսել իր ժամանակին:

Լարին խփեցի, յերգեցի հուզված,
Հեռու լեռներին ալիքն եր խփվում,
Ճերմակ փրփուրով ափերին փարված,
Այդ շաշող կասպյան ծովն եր փոթորկվում:

Ալիքներ եյին այն կողմից գալիս,
Բարձրանում եր ուր, իբրև բուրաստան,
Միշտ ծաղկափթիթ գնդուն, խնդալի,
Սիրված, հարազատ իմ Ղազախստան:

Քամու պես անցա յես վողջ Ռուսիայով,
Թե կարողանամ ծովը յես անցնել,
Հենց առավոտյան, վաղը ցերեկով,
Ղազախստանում կարող եմ լինել:

Յես բերել եմ քեզ մեր հեքիաթները,
Հարստությունը՝ դանձն ստեպները...
Վիշկայի քաղաք, նավթով դու բերրի,
Մարգարիտը սեյլ—մեր ծաղկող յերկրի:

Յես բատիրները յերկրիցն եմ յեկել,
Յեվ կոլխոցների աշխարհից հարուստ.
Տեսնել հողը այն, վորտեղից ճնշել,
Կիրովն եր քշել թշնամուն անկուշտ:

Կիրով, դու ընդմիշտ կմնաս անմահ
Մեր ամբողջ յերկրի ու մեր սրտերում...
Աշխատում ենք մենք, կառուցում անահ,
Մենք արթուն պահակ, կանգնած սահմանում:

Մենք կարիճներին այրեցինք բոցով,
Յեվ վոչնչացրինք թշնամուն ստոր,
Որը, յերբ ընկար գնդակից խոցող,
Թշնամու համար յեղավ վերջին որ:

Մենք վոչնչացրինք մարդասպաններին,
Ել ներում չկա դադիր թշնամուն.
Մեր առաջ բացվեց հեռուն խնդալին,
Մեզ հետ և ահա
Ստալինն անդին,
Վոր դեպի պայքար քեզ տարավ Բագու:

ԴՅՈՒՑԱԶՆ ԿԼԻՍԸ

Գո կեռ թրից, նենգ Չինգիլ-խան,
 Թանձր գետ եր հոսում արյան,
 Յեվ ուր վոր քո վոտն էր կոխում,
 Չորանում եր դաշտը ծաղկուն:
 Ուր անցնում եր քո հոծ հորդան,
 Մարդ լողում եր գետում արյան:
 Դու գիշատիչ դահիճ, վիրան,
 Այս եր փառքը, նենգ Չինգիլ-խան:
 Դու գիտեյիր այրել, ջարդել,
 Մեր Կլիմը քեզ չի նամակել.
 Կլիմի փառքն են այսոր յերգում
 Բազեները կապույտ յերկնում:
 Վոչ թե լացի, արյան գետեր,
 Այլ մեզ բախտ ե Կլիմը բերել.
 Ժողովուրդն ե այդ ըզգացել,
 Նրան Ստալինի ընկեր դարձրեց,
 Գովիր աշուղ, Կլիմին հսկա,
 Նրա ուժը յերազ չի, կա.
 Կուլի մեջ ե առյուծ հզոր,
 Նա վախ չունի, կովին սովոր:
 Ահեղ Ժամին պատերազմի,
 Նա թշնամուն շինեց փոշի,

Ժողովուրդն ե ասում, — հսկա,
 Մեծ Ստալինի ընկերն ե նա:
 Յես դարերի խորքն եմ նայում,
 Մեծ մարդիկ եմ այնտեղ տեսնում,
 Իսկանդարն ե այնտեղ հայտնի,
 Յես տեսնում եմ և Ռուստեմին.
 Կիրդիզներին Մանասն ե մոա,
 Կենե-խանը մեզ ե ծանոթ:
 Արյան ճամբին պատերազմի՝
 Վազըը ճերմակ նժույզների,
 Չորավարներ առաջնորդող,
 Յեվ դրոշներ վեր ծածանվող:
 Բայց յերկար չէր փառքը նրանց,
 Կարճատեղ եր, ու չմնաց...
 Քե փառավոր մեկը լիներ,
 Ուրիշ կուլում նա կջարդվեր,
 Ու դաշտերում արնաթաթախ,
 Նրա դին վեր մնում հաճախ:
 Միայն դու յես, Կլիմ սիրելի,
 Վոր հզոր ես, անպարտելի,
 Հաղթանակի ճամբով քայլում,
 Յեվ վոչ մի տեղ դու չես պարավում:
 Ժողովուրդն ե քեզ շատ սիրում,
 Դրա համար ես միշտ հաղթում:
 Քեզ լենինն ե կովի կանչել,
 Յեվ Ստալինն ե սովորեցրել:
 Դու կովիեցի կովի Ժամին,
 Հավասարը չկա ուժիդ:
 Յես ընձա յեմ քեզ պատրաստում,
 Մի քուռակ եմ յես աճեցնում.
 Բարակավոտ, փոքրիկ ձիուն,
 Խնամում եմ վոնց իմ վորդուս:
 Դարնան դեմը կմեծանա,
 Մաղը մաքուր, նուրբ կըղառնա:
 Նա կլառնա աշխուժ կուլան,

Կուրախանա Կաղախտան,
Յեզ կաղմկեն մեր վողջ՝ յերկրում,
Ու կգովեն հրաշք—ձիուն.
Իսկ մայխին ջերմ, բուրավետ,
Կթռչկոտա ուրախ, վետ-վետ,
Գետով, սարով նա կըթռչի,
Մեծ ճամբեքին չի յել հոգնի:
Յես Կլիմին ասողանման
Այս թանկագին ընծան կտամ.
Վոսկի բաշով, վրան պերճ սանձ,
Իմ Տուլպարը արագընթաց:

ՍՏԱԼԻՆՅԱՆ ԴՅՈՒՑԱԶՆԵՐ

Ստալինից, մեր արև, սրտիս շողեր են հոսում,
Յեզ ճշմարիտ իմ լեզուն ժողովրդին իմ բանբեր,
Խոսքերը իմ յերգերի յես մեծ սիրով իմ հյուսում,
Յերգերիս մեջ գովում եմ Ստալինին անվեհեր:
Գաղափարի աղբյուր ես և վճիտ ես ու մաքուր,
Յերջանիկությունը յերկրի բերողն ես դու, Ստալին՝ն,
Գու գգվում ես հողատար ժողովրդին ամենուր,
Ժողովուրդներ միացնող սիրող հայր ես, Ստալին՝ն.
Սկիզբն ես դու յերգերի, իրերի, բոց տողերի,
Վոզենչման յերգերի ակունքն ես, մեծ Ստալին:
Գու մի ջրվեժ ես շաշող՝ հզոր հաղթանակների,
Ժայռեր փչրող ու արգելք չիմացող դու, Ստալին:
Գու կրակոտ մի ուժ ես, քո դեմ յերկինք ու դետին,
Խոնարհվել են ահա աես: Հոյակապ ո՛ւժ, Ստալին,
Ժողովուրդը տեսնում է, ծաղկել են դաշտն ու այգին,
Հնչյուններում դոմբրայի քո անունն է, Ստալին:
Նա աշխարհի հանճարն է, մեր բոլորի սիրելին,
Նա չլիներ՝ կմթներ յագուր կապույտը յերկին:
Արալից էլ նա յայն է, կյանք է ասլիա բերկրայի,
Բոլոր ժողովուրդներին ազատ, ուրախ յերջանիկ:
Վորդես արևն ամառվա մեր նոր որենքն է փայլում,
Վոր դրված է հսկայի հաստատ ձեռքով իմաստուն,

Որենք, վորին շատ վաղուց բոլորն եյին յերազում,
Վորը արագ քայլերով մեզ դադարներ և տանում:
Միլիոններն են պարզում այն, իրեն դրոշ հաղթական,
Հոյակապ ու իմաստուն այդ որենքը մեր յերկրի,
Յերգում են ծեր ու ջահել և հրճվում են բարձրաձայն,
Մանկական զիլ ծիծաղն և հնչում ահա բերկրալի.
Յեզ քաղաքներ են աճում, և ծաղիկներ են ծաղկում,
Ծփում, խշշում են հասկեր դաշտերի մեջ ծալալվող,
Կատարվեց՝ ինչ դարերով վաղուց եյինք յերազում,
Կատարվեց՝ մեր վաղեմի վառ յերազը վոսկեչող:
Յեկալ Ալմա-Աթայից սուրհանդակը սրընթաց,
Յեզ ընտրության համբավը հասավ ամեն մի առւ,
Ինձ թվաց յես ջահել եմ, և տարիքս պակասած,
Ջահեյությունը դարձավ, ջահեյացար դու Ջամբուլ:
Մոռացա, վոր յես ծեր եմ ու ճերմակած ինչպես ձյուն,
Յես յերգում եմ բոլորը թող լսեն ինձ աշխարհում:
Թող առաջինը մեզնից մտնի Սորհուրդ Գերագույն,
Նա, վոր աղև և անմար, վոր վառվում և ու փայլում,
Մեծ հանճարը իմաստուն, հսկա հաղթանակների,
Նա, Ստալինն հարազատ մեր սիրելին անդադրում.
Այդպես եմ յես ասում Ձեզ, և բոլորն են այդ կրկնում,
Գոմբրաս յերգում և ահա, զրնգում լայն դաշտերում,
Յեզբայրությունը մեր սուրբ փոքր և մեծ ազգերի,
Ինձ հետ և միշտ անբաժան, յերգում և նա ու հրճվում:
Յեզ յես դյուցադնի ըրին եմ այսոր առաջադրում,
Վոր ամուր են արմատից, սուր՝ քան պողպատը փայլուն,
Վոր մեզ դեպի յերջանիկ կյանք են տարել աշխարհում,
Յեզ ում կրթել և ինքը Ստալինն անդադրում:
Կալինին և Մոլոտով— ահա իմ թեկնածուներ,
Հերոս Կադանովիչ Քեզ ահա իմ ձայնն եմ տալիս,
~~Այլ կարգ անողները չեն արժանանում յերազում~~
~~Թե՛ որ արժանանան յերազում յերազում~~
Շատերին եմ ձայն տալիս սրանց նման արժանի,
Մենք Գերագույն Սորհրդի դռները լայն ենք բացել
Յեզ լավերից լավերին, ով պարճանքն և մեր յերկրի,

Յիզ կարող և իմաստուն Ստալինի հետ քայլել.
Այդպես եմ յես ասում Ձեզ, և բոլորն են այդ կրկնում
Յեզ առլում դաշտերում ամբողջ յերկրում մեր ազան.
Հայրենիք իմ դու ծաղիկը, դարձիր վոսկու պես փայլուն,
Լավ հսկեցեք, արծիվներ, դուք սահմանին հարազատ:
Յերջանկության և լույսի արևին ենք ձայն տալի,
Յեզբայրության ազգերի և սրին մեր շողջողուն:
Թող Գերագույն Սորհրդում առաջինը նա մտնի,
Ստալինը հարազատ արեգակի պես փայլուն:

ՍՈՒԼԵՅՍԱՆ ԱՏԱԼՍԿՈՒՆ

Աչուզ Սուլէյման,
 Դու Դաղստանի բլրուլ քաղցրաձայն,
 Դայլայլեր անուշ յերգդ յերջանիկ արևածագին,
 Մառախուղների այն խուլ ու խալար որերը անցան,
 Անցան որերը դաղանարարո, չեն դալու կրկին:
 Նայիր, թե ինչպես
 Հին Կուրգաններին կակաչն է աճում,
 Մեր յերգի ձայնով լցված է հիմա աշխարհը արար,
 Սովետաստանի մեծութան մասին մեր գովքն է հնչում,—
 Գովք՝ յերգիչների վրանի աշխարհին այս յերջանկարար:
 Ամեն տեղ հիմա բլրուլի անուշ տաղեր են ուզում,
 Վոչ թե վանդակում, այլ թառած բարդու ճյուղերին կանաչ՝
 Քո Դաղստանի, Դաղախստանի լեռ ու պարտեզում
 Յերգում են նրանք, որեց-որ դառնում ուրախ, անձանաչ:
 Շողերն արևի ամպ ու մառախուղ անդարձ ցրեցին,
 Շողում է հիմա մեր գլխավերև յերկիրնքը փերուզ,
 Կենին-Ստալինն այդ տիտանները մեծ ու յերկրածին
 Բոլոր ազգերին յերջանկության մեծ Որենք բերեցին,
 Հողին առատ բերք, իսկ բլրուղներին ձայներ տվեցին:
 Հայրենիքի դեմ խամրում է ծաղիկն ևլ Գյուլստանի,
 Յեվ ծերությունը նրա հանդիման կորչում է անհետ.
 Հրա՞չք չե արդյոք, փոր ճերմակելով, բայց տարեց-տարի—

Անուշ են յերգում ծերուկ Ջամբուլը Սուլէյմանի հետ:
 Արծիվների պես մեր յերգերն են միշտ ճախրում աշխարհում,
 Սուրում են դեպի այն արծիվների Արծիվը հպարտ,—
 Ում միտքն է անչափ, ինչպես ովկիանի խորությունն անհուն,
 Ում ուժն է յեռում և ինչպես մրրիկ ասեղ է, անպարտ,
 Ում կամքի դիմաց անզոր կթվան լեռներն անհեղի,
 Ում անունն է միշտ զրնգում, ինչպես լեզենդ դարերի:
 Յեվ յերգում են մեր ստալինյան յերկրում ճախրում
 Թեյլաբաց—

Մեր սրտի զարկն ու մտքի կրակը իրենց մեջ պահած:
 Սուլէյմանի հետ մենք յերգ ենք ասում պարզսիրտ ու
 ազատ,—

«Մեր մեծ Ստալին»—հնչում է յերգում անունն հարազատ,—
 Աշխարհն է փթթում ավելի փարթամ, քան վարդ ու կակաչ,
 Յեվ յերգն է հորդում ահա ինքնաբուղիս ու քաղցրակակաչ:

ՄԵՌԱՎ ՄԵԾ ՄԱՐԴԸ*)

Յերգիր դու, վըշտով ու ցաղով քո, Ջամբուլ,
Յերգիր դու, աշնան գետերից ել ականջը:
Սողում ե այդ լուրն աուլից մինչ աուլ—
Մեր Գորկին—մեծ մարդն ե մեռել՝ Մոսկվայում:

Այդ մըրըրկահաւին ե թևերն իր ծալել,
Հպարտ այն բազե'ն ե ընկել ժայռերեն:
Յերգով ե յերկրին մեր նա միշտ ծառայել,
Գեպի ճշմարիտն ե կոչել հայրենիք:

Յեկավ նա, յերբ մո'ւթն եր մեզ մոտ ծավալում,
Բւ յերբ լուսաբացը դեռ շատ եր հեռու,
Յերբ դեռ՝ մեր յերկի'րը— բանտի' սրև լուռ,
Ապրում եր նգովք անցյալի' խավարում:

Բայց այդ խավարում նա յերգերն իր վառում,
Վորպես համաստղերը մթին կամարում:
Յերկրով հոսեցին այդ յերգերը մաքուր,
Նրանք արտերի' մեջ վառում եյին հուր:

*) Ջամբուլն այս յերգը յերգել ե Մ. Մ. Գորկու մահվան լուրը Ղա-
զախասանում ստացվելու օրը:

Դեռ լե'նինը— կոչել ե նրան բարեկամ,
Նըրա գրվածքները համարել ե թանկ,
Ստալինը կարգացե'լ ե գրքերը նրա,
Սիրե'լ ե— վորպես մտերմին հարազատ:

Այդ նա՛ բերեց յերգը մեր մե'ծ պայքարի,
Պայծառ խոսքերի թանկարժեք մարդարիտ:
Իրենց սապատներն այդ յերգով շտկեցին
Էնթիվ ըսարուկները՝ ճնշված կարիքից:

Նըրա յերգերում արշալույսը հըղօր
Գալի'քն եր բացվում՝ սքանչելի իր լուսով:
Ամբողջ ժողովուրդն եր յերգով նրա մեծ
Գընում խավարիցը դեպի՝ այգաբաց:

Լողում եր յերկրո'ւմ մեր անուշ մի դարուն,
Վոր թարմ, ցողապատ ծաղկանցո'վ եր հարուստ:
Նըրա ծերությունը պայծառ եր, չքեղ,
Նա վե'հ, սքանչելի՛ յեր— մեր մեծ յերկրի պես:

Փայլեց, փրփրե'ց նա, զնդաց ու անցալ՝
Վորպես մի աղբյուր— վոր մաքուր ե, պայծառ:
Յեվ մեր— ամենի'ց յերջանիկ մեր—յերկրում
Մեռավ ամենի'ց յերջանիկ մի ծերուկ:

Լացեք դուք, լարեր իմ ականջ դոմբրայի.
Մեռել ե մարտիկը արդար պայքարի:
Այդ նա յե մեռել, ում— լե'նինն եր սիրում
Ում մե'ծ հանճարեղ մեր Ստալինն եր սիրում:

Դեպի գալիք դարերը քեզ, նա կտանի, ով մեծ Գորկի:
Մարդկանց հույզերը դրդող, ջերմ ուսուցիչ ինչպես արև,
Ժողովրդական սրբազան պայքարների դու մարգարե,
Ով մեծ Գորկի, դու անմահն և սիրելի, և հարազատ,
Վորսքես արև պայծառափայլ, վառվում ես մեր յերկրում ազատ:
Յեվ դեռ կապրես սրտերի մեջ մեր յերջանիկ սերունդների,
Յերկրի վրա կենդանութուն և մարդկային շունչ կա քանի:
Դարերի մեջ հավերժ անմահ, ով մեծ Գորկի արեվազուն,
Քեզ կհիշի յերջանկալեռ սերունդների չքնաղ լեզուն:

ՅԵՐԳ ՍՐՏԻ ԽՈՐՔԻՑ

Նայիր սարերի դադաթներին,
Նայիր կանաչին ստեպների,
Տես արշալույսի կրակը վառ,
Յեվ արոտները մեր անհամար:
Հանդերում ահա, ծայրից մինչ ծայր,
Վոչխարի հոտեր, բազմահազար,
Իրենց հետքերն են ափսոսել թողնում,
Դեպի Կարակալ են ուղտեր դնում:
Դեպի Չեքմեն են ուղտեր դնում,
Ջարակենդից մինչև Կըզլ-Որդան,
Բռնել են ուղտեր կոլխոզական:
Իսկ արոտներում մեր անքանակ,
Ստեպի ձիերի շատ յերամակ:
Յեվ արծվի պես իմ յերգն է թռչում,
Առաջ և թռչում ու զիլ կանչում:
Արեվելք, հարավ-ամենուր հող,
Արեվմուտք, հյուսիս-ամենուր հող,
Բոլորը իմն են, համայնական
Յես հարյուրամյա Ժիրչի յեմ, ծեր,
Ել-Նազար կոլխոզն եմ սիրում մեր,
Չիենն ևմ սիրում, նաև Այակ,
Ուր յերջանիկ է ամեն դադախ:

Յեզ նրանց վրա, նոր տարվա պես,
Որն է լուսանում արևերես:
Ո՞վ բերեց այդ բախտը մեզ համար
Ջախլյան սարերը ձյունափառ:
Յես հարյուրամյա Ջամարուն ժիրչիս,
Հոգուս վողջ ուժով ձայն եմ սալիս—
Ղազախի համար կոլխոզներում
Ստալինը բերեց յերջանկություն:
Այդ անունը վորպես արևի լույս,
Ստալին-լեռնային վառ արշալույս,
Ստալին-նման լեռան արծվի
Բերեց մեզ համար բախտ արևի:
Նա— բարեկամը հզոր, արի,
Յերջանկությունն այդ իր ձեռներեց
Մենք վերցրինք ահա: Յես թեև ծեր,
Կլ-Նադար կոլխոզն և՛ սիրում մեր:
Չինեն ե՛մ սիրում, նաև Այակ,
Ուր հասկացել է ամեն ղազախ,
Ուր նրանց վրա, նոր տարվա պես
Որն է լուսանում արևերես:
Յերգում է յերգն այս ծերուկ ժիրչին
Դրած նրա մեջ վողջ իր հոգին:

ՅԵՐԳ ԾԱՂԿՈՂ ԾԵՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ջրվեժի յե յերգս նման,
Սրտիս խորքիցն է թափվում,
Յերգով հարուստ եմ անսահման,
Ծերությունս է ինձ ժպտում:

Ո՞վ ծերություն ... քեզ հաղիվ թե
Գալիք մահը նեղացնի.
Հեռվում սարեր կան արծաթե...
Ստեպն եմ տեսնում Ջարկենտի:

Կարակալում յես տեսնում եմ
Թռչող պողպատ արծիվներ,
Սարն է դողում, յերբ անցնում են,
Դեպի Կաստեկ տրակտորներ:

Բարձրացնում և փոշի թեթեվ
Կոլխոզական մեքենան,
Ո՞վ ծերություն... քեզ հաղիվ թե
Վախեցրնի մի ժանտ մահ:

Յես տեսնում եմ հեռուն լուսե,
Ծաղկոզ ստեպն եմ տեսնում,

Արմա-Աթա զո լեռ ուսին
Մեծ աղբիւնք են ծաղկում :

Տուրգեն դետի լայն հովիտում
Ծաղկող թուփունն է ձգել,
Յեւ վարդագույն յերազ դաշտում
Փափուկ բամբակն է ծաղկել :

Ու շնչում է խոտը—սողուն
Թանձր բույրով վարդերի,
Յեւ իմ գլուխն ե պտտում ,
Յեւ վառ ծաղկի յե նմանում
Բույրը ասված խոսքերի :

Ո ծերություն... քեզ հազիվ թե
Գալիք մահը նեղացնի,
Հեռուները լույս արծաթե
Գիտեմ, յերբեք չեն մթնի :

Այս աշխարհում լավ է ապրել,
Յերգել, ման գալ դոմբրայով,
Ու մեր յերկրի վերեւ աեսնել,
Շող արեւ՝ լույսի ծով :

Անցա սարով, ստեպներով,
Մեր յերջանիկ մարդկության,
Մարդիկ տեսա անբավ ուժով,
Պատրաստ կովի, անասան :

Յեւ յես ձայնս բարձրացնելով,
Գոռում, գոչում եմ, ե՛... հե՛յ...
Բարան, Ատա և ջիզիտներ,
Դուք Ջամբուլին ասացեք,
Թե քայլվածքը ի՞ր անվրդով
Վորտեղից է վերցրել այսօր,

Կեցվածքն իր քաջ մի կեղեյ :
Յես ստացա մի պատասխան—
Արչալույսից արեգական .
Յես ստացա մի պատասխան—
Ամառներից բերքով ծիան ,
Յես ստացա մի պատասխան—
Անմար լույսից, Ստալինյան :

Յես մոռացած հողնածություն,
Սարի կատար բարձրացած ,
Ծերությունս եմ յերգում , որհնում ,
Պայծառությամբ զարդարված :

ՈՐՈՐՈՑԻ ՅԵՐԳԸ

Յես կուզեմ դու քնես, իմ փոքրիկ
 Կհնչի Ջամբուլի հին դամբրեն,
 Սիմերին նա տալիս է, խիում,
 Պապիկի իր ձեռքովը բարի,
 Որորոցդ է նա քո որորում,
 Կամացուկ յերգելով, մլմնում,
 Վոր իր յերգը հանգիստ քեզ բերի:

Տես, կապույտ շող աստղիկն է ննջել,
 Հոտերն են յայլայում քուն մտել,
 Աղվամազ ուլիկներն են քնած,
 Ուղտերն են քուն մտել լայն ստեպում,
 Յեվ վոսկի քուռակներն են քնած,
 Նրբաբուրդ գառնուկներն են քնած,
 Դե քնիր, իմ փոքրիկ, իմ սիրուն:

Խոտերում քուն մտան ծղրիղներ,
 Իսկ Ամու-Դարիայում ձկնիկներ,
 Լռության անթափանց ունկնդիր,
 Գետափին քուն մտան յեղեղներ,
 Յեվ ծաղկունք, և լճեր, և գետին,
 Դու ինչո՞ւ չես ննջում, իմ անդին,
 Սեվաչյա իմ փոքրիկ գանդրահեր:

Դե քնիր, իմ փոքրիկ թուխ դադախ,
 Դու փորձված ձեռներումն էս ազատ,
 Կրեմլից Ստալինն է նայում
 Յերկիրն է իր դիմաց անասման.
 Նա քեզ միշտ է տեսնում, իմ մանկիկ,
 Յեվ նա քեզ սիրում է, իմ փոքրիկ,
 Քեզ համար, իմ տաքուկ անուշիկ,
 Վողջ յերկիրը կտա պատասխան:

Դու ծնունդ մեր յերկրի բախտավոր,
 Վորդին էս քո յերկրի լուսավոր,
 Քո մասին, քո հորից առավել,
 Ստալինն է մտածում Կրեմլում,
 Վոր լինես բախտավոր բոլորից,
 Վոր լինես դու խելոք ամենքից,
 Բոլորից համարձակ աշխարհում:

Մանկական յերկնագուն քո որից
 Նվերներ էս ստանում բոլորից,
 Վոր յերկիրն (ե սիրով քեզ բերում,
 Այն պահին, յերբ աստղիկն է դողում.
 Վողջության և մտքի նվերներ,
 Վոր յերբեք չկիտես դու հոնքեր՝
 Շող բախտի վոսկեգուն նվերներ:

Աշխարհն է քո դիմաց լայնարձակ,
 Յեվ ճամբք տարածվող ու արձակ,
 Գարնանը իմ բերով սոխակներ,
 Քեզ համար են այդում դայլայլում.
 Յեվ ծաղկուն բուրավետ հովիտներ,
 Յեվ հսկա շառաչող գավոզներ,
 Յեվ վոսկին, և հակինթ, և հանքեր,
 Քոնն են վողջ, իմ փոքրիկ, իմ սիրուն:

Քո աչքերդ աստղից ել փայլուն,
Մաղերդ մետաքսից ևլ փափուկ.
Կարմվածքդ հրաշք աննման.
Աշխարհը կզուգես դու քեզնով,
Դու կապրես բախտավոր անպայման,
Սեվաչյա գեղեցիկ իմ սղա՝
Դու վազվա դյուցազուն փառավոր:

Մենք այլ կերպ աճեցինք, մեծացանք,
Կրեցինք մենք տանջանք, տառապանք...
Մայիսյան արեվից ել փայլուն,
Պիտներ, քո դրոշը մետաքս,
Կակաչի սրես ծաղկում ե, ծփում,
Արցունքն և այդ պահին գլորվում՝
Ծերուկի աչքերից կխափակ:

Մեծացիր և ջիգիթ դու դարձիր,
Քո ճամբան լուսավոր ե, անձիր.
Նորածին քո յերկրում հարազատ
Կքայլես դու ուղիղ և ազատ.
Կդառնաս դու աշխուժ պիտներ,
Կոմյերիս կդառնաս անվեհեր,
Իսկ հետո բուշեվիկ անձնվեր:

Դե քնիր, դու փոքրիկ, իմ դադախ,
Մենք ունենք պահակներ քաջ, անվախ.
Փորձանքն և մեզանից հեռացել,
Վիշտն ու ցավը չունեն վերադարձ...
Հարազատ մեր յերկրումը ջահել
Ստալինն և բուրբիս բախտ բերել՝
Փոքրերին, ծերերին ալեհեր:

ՎՈՉՆԶԱՑՆԵԼ

Իմ յերջանիկ ժողովուրդ, ահանջ արա ինձ
Դողում են իմ ըարերը, հնչում դայրույթից
Փոթորկվում և բոցի պես վրեժը իմ մեջ
Յեվ զզվանքից են ծնվում հույզերս անչեջ:
Արյուն լափող շները ծուղակն են ընկել,
Մի վոր վատթար ե դայլից և աղվեսից նենդ,
Մի մահաբեր իր թույնն ևր տարածում չորս դի,
Ում վոր արյունն եր սառը, վոնց արյունն ոճի,
Ում մեջ չկար մարդկային սիրտ ու ջերմություն,
Վոչ խղճմտանք, վոչ պատիվ, վոչ ել մաքրություն:
Վորպես լեշեր զզվելի, և նեխվող դարչանք
Շրջապատն են վարակում վոնց փթող դիակ.
Համեմատենք թե շան հետ նրանց՝ մահաթույն
Շունը դարչանք զզալով կփախչի իսկույն:
Համեմատենք ոճի հետ դավաճան ու չար
Թունոտ ոճը Փշչալով կփախչի դիվահար:
Ել ինչի՞ հետ, ինչի՞ հետ համեմատես դու,
Վարձկաններին Փաշիգմի այն արյունարբու.
Ստորներին պատժելիս պետք չե դանդաղել,
Քեվ ժանտախտի դիակը շուտ պետք և թաղել...
Մենք նրանց արարքին, և կեղծ ճառերին,
Մարդկային վեհ կոչումից զրկել իժերին:

Այն դիակները քայլող, մարդասպան, ստոր,
Անվերջ ահ եյին աայիս կռվի հրդեհով,
Հետամուտ եյին աղգերի առաջնորդին մեծ
Ստալինի դեմ սրում՝ սեյլ ճանկերն իրենց:
Ռազդել եյին սուր սլաք այն մարդու դեմ մեծ
Վոր մեզ համար վառ արեւ և նոր կյանք բերեց:
Կիրովի ջերմ արյունն է վառվում ձեռներին,
Սպանեցին բոցաշունչ մեր Կույրիչեյին:
Այդ իժերը սոխակի ձայնը մարեցին
Նրանք մեր հանճարեղ Գորկուն սպանեցին:
Յես ալեհեր Ջամբուլս, լարերով խոսուն
Ղատարանին իմ յերկրի պահանջն ևմ ասում՝
Մաքրել յերկրի յերեսից վոհմակը այդ նեռ
Շանր-չան մահ խայտառակ, այս պահանջն է մեր:
Բոլիւր իմ յերգ և ցնցիւր դադաթները սեզ
Թող վոր իմ ձայնը լսի ամեն հայրենասեր,
Հեյ, հայրենասերներ մեր՝ առույգ ու անվիշտ,
Մենք Ստալինին կմնանք հալատարիմ միշտ:
Յերկրին պաշտպան կկանգնենք բերդի նման կուռ
Յեւ պայքարի դուրս կգանք մենք միահամուռ:
Ժողովուրդներ, Ստալինից սովորեք ապրել
Հաղթել անարգ թշնամուն, հայրենիք սիրել:
Ժողովուրդներ, վոր ունեք հերոսներ բազում,
Ջարդեք թշնամուն, ինչպես Կլիմը դյուցազուն:
Պաշտպանեցեք յերկիրը իժերից բոլոր,
Ինչպես մեր մեծ Ստալինի ընկերը հզոր:
Ում Լենինն ու Ստալինը անեցրին մեզ համար
Ով պողպատե ձուլվածքից պինդ է ու համար:
~~Ստալինի անունը հարգելու և պատվելու արժանի է:~~
~~Ստալինի անունը հարգելու և պատվելու արժանի է:~~

ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Չամբուլի տարիքն է հիմա իննսուն.
Բայց նա դեռ թամբի՛ն իր ամու՛ւր է նստում:
Մտնում է շեները և նո՛ր և ազատ,
Յերգչին Ղաղախտա՛նն է ընդունում հարազատ:
Հարգով ընդունում է ամեն մի աուլ—
Յերգի՛ր դու ամբու՛ղջ քո ճայնովդ, Չամբուլ:
Գալիս հալածքում են ծոռներ ու թոռներ.
— Յերգի՛ր, նըվազի՛ր դու, պապի՛կ, քո դամբրեն*):
Լարեց ժողովուրդը լարերն իմ հոգու.
Յեկ նրա՛մ համար եմ իմ յերգըս կոփում:

... Իննըսուն տարի յեն ջոկերն արածել,
Իննըսուն տարի յե սմբուլը աճել:
Իննըսուն տարի յեն յերգեր հորինել
Բարձր ամպերի՛ մեջ— չվող կուռնկներ:
Իննըսուն տարի յեմ դարկել սուպանդակ,
Իննըսուն տարին է թեքել իմ կրնակ:
Իննըսուն տարի յեմ յես ձիս պահպանել—
Վոր նո՛ր որերին այս հասնեմ անհամբեր...
Տեսե՛ք,—իմ գլուխը ձյունի պես ճերմակ,

*) Յերաժշտական գործիք:

Տեսե՛ք, — ճերմակել է միրո՛ւքն իմ յերկար:
Տեսե՛ք, — աչքերումըս և ջուր և արյուն,
Շա՛տ բան եմ տեսել յես այս մեծ աշխարհում:
Անեծքի դրոշմն է յեղել իմ դեմքին,
Զի՛ թամբել ժողովուրդը նժույգներն իմ ժիր.
Բայց մրցումների՛ մեջ պապական յերգի,
Դոմբրան ինձ զիջել են անհաշիվ ժիրչի*):

Ասա՛ ինձ, դու բա՛խտ իմ, ասա՛ ինձ հսկա՛, —
Ինչո՞վ յես հիշեմ մեր անցյալը դժբախտ:
Իմ յոթ տասնամյակը — մի հի՛ն թամբի մեջ —
Ռտար հողերով յես անցել եմ անվերջ,
Ոտար յերկրները շրջել եմ անվերջ,
Նստած նժույգի՛ն իմ և հողնած, և խեղճ:
Ճամբաս կտրատել են խոր-խոր անդունդներ.
Ամպե՛րն են յեկել իմ գլխին կուտակվել:
Թողել են սրտումըս միայն մի սև հետք,
Այդ յոթ տասնամյակը — մի դառը աղետ:

Դու շա՛տ-չատ խաներ քս տեսել, տափաստա՛ն,
Երցունքի ծովեր քս տեսել, տափաստա՛ն,
Յեվ մեր ժողովուրդն ք ուսին իր կրել
Դաժան ճնշումները՝ որենքները բեռ:
Խուժել է Կոկանը գայլի վահմակով,
Քչել է դաշտիցը վոչխար հոտերով:
Կատղած խան Գուսպեզն ք յեկել մեզ վրա,
Թույնով էր լցված և արյունը նրա:
Աչքերը միշտ մու՛թը — խավար մի գիշեր:
Տարավ կնու՛թյան իր — գոռով նա քչեց
Մեր լա՛վ աղջըկանը — սիրված բուրբից,
Մեր սիրտը պոկեց նա, հանեց մեր կրծքից:
Այն որը յայլան մեր պատել էր փոշին.
Այն որը լճերը փրփրով հուզվեցին.

*) Ժողովրդական յերգիչ:

Այն որը կռինչ ու զոչյունո՛վ մի դաժան
Տափաստաններում արծիվներ բարձրացան...

Ասա ինձ, դու բա՛խտ իմ, ասա ինձ, հսկա՛,
Ինչո՞վ յես հիշեմ մեր անցյալը դժբախտ.
Խորունկ մորմոքներ են սրտումըս թողել
Այդ յոթ տասնամյակը — մի դառը աղետ:

Մի խա՛ն կար — Աբլա՛յը — շնագա՛յլ էր ազահ.
Շրջում էր գյուղերը — փնտռում էր ավար:
Խանի յուրդի շուրջը իշխանն ու աղան՝
Վարձկան զինվորներն իր — նրան պահապան...
Բեկերն աղայի հետ՝ ընկեր ու ախպեր —
Նրանց նվիրում է նա — վոսրե թամբեր:
Էսկ ում ուսերին վոր ճնշում էր մաղախ,
Նրանց դեմ դաժան մի ձմեռ էր աղան:
Բացվեց իմ մտքում մի անլուռ պատմություն.
Աբլայը մի կին էր տանում իր վորդուն:
Զիով հարսնացուն էր գնում առջևից —
Ըստրուկ աղջիկները վոտքով՝ յետևից:
Մի ծանր անուր էր նրանց վիճակված —
Հավի՛ց էլ եժան էր կյանքները նրանց:
Լսում տափաստանը հառաչն այդ անող,
Խանի որենքին նա կարդում էր նզովք:

Ասա ինձ, դու բա՛խտ իմ, ասա ինձ, հսկա՛,
Ինչո՞վ յես հիշեմ մեր անցյալը դժբախտ.
Խորունկ մորմոքներ են սրտումըս թողել,
Այդ յոթ տասնամյակը — մի դառը աղետ:

Զհանդերին՝ աո՛ւլ կա, վոր չի հիշում.
Անցնում էր հանդովը հեռու մի խշուռ —
Բուրբ կողմերիցը սողում էր իժ —
Ֆերկիրն իմ սեղմում էր ողակը պատժիչ:

Բերեց Ձհանդիր խանը՝ ցարի հետ ոռուսաց
Մըտրակին ու արկանը*) ցարից սրարգևած։
Գայլի պես սրատառտուում էյին մեզ՝ առամսով-
Յեզվ թողնում մեզ վրա վերքերը տաք,
Մեր լավ արոտներն էյին թալանում նրանք,
Սեր լավ դետակներն էյին խլում մեզանից,
Մեր լավ-լավ ջոկերը քշում մեր դաշտից,
Հրդեհն էր լափում մեր սայլերն ու վրան—
Թողին մեզ ավաղն—անապատը վերան։
Յեզվ ժողովրդի—մեր—հոգին տարաբախտ
Մորթում, ծվատում էյին սրատառ առ պատառ։
Պանական խնջույք եր, խանական կաղե**)
Չունեք ժողովուրդը սրաշտպան վոչ մի տեղ...

Ասա ինձ, դու բախտ իմ, ասա ինձ հսկա,
Ինչպե՞ս յես պատմեմ այդ անցյալը դժբախտ.
Խորունկ մորմոքներ են սրտումըս թողել,
Այդ յոթ տասնամյակը— մի դառը աղետ։

Յեկավ մեր յերկիրը իշխողը դավառի—
Մնխիղճ կատարողը ցարի հրամանի—
Վոր չար և խարդախ էր, չա՛ր քան սատանան,
Յեկան նրա հետը միրդա՛ն, ստարչինան։
Մի ո՛ր էլ՝ յուրդան իր, բեզը շնորհ բերեց,
Գափուկ բարձևրի մեջ բեզը գիշերեց.
Յեզվ բեզի կրծքին մի մեղալ էր փայլում...
Յեռում պղինձները, ջուրն էր խլթխլթում...
Յուրդումը, սպիտակ, քան կավիճը մաքրած—
Բեզը Միր-Դարյան խալիչին էր բազմած։
Աղվեսաքանդակ, թանկարժեք Փինջանում
Վոսկեղեն կումխան էր փրփրած բաճրանում...
...
Կեղեյ Բիշարան***), վոր ստվեր էր արդեն

*) Թուղը, կապանքը:
**) Համեզ կերակուր:
***) Սարուկ, չքավոր:

Իր մերկ իրանին փաթաթել էր չաքմեն*) .
Մալալա Բիշարան էլ, մտրակով, դոմբրով
Բեզի անասունն էր հանդերում հովվում...
Վառում էր իր դեմքը արևը ամռան,
Չմռանը բորանն էր հորդում իր վրան.
Իր կլինն ու քույրերը ցերեկ և գիշեր
Վառում են խարույկը հարուստ Բեյբիչի:
Տըղան, սիրելի՛ն իր, չունեք գուրգուրանք՝
Հոր ծանր վիճակն էր տված և նրան։
Գառներ էր պահում նա այդ բեզի հոտում
Չայրո՛ւյթ էր պահում նա մանկու՛թ իր հոգում.

Ասա ինձ, դու բախտ իմ, ասա ինձ, հսկա,
Ինչպե՞ս յես հիշեմ մեր անցյալը դժբախտ.
Սրտումըս թողել սևացած մի հետք
Այդ յոթ տասնամյակը— մի դառը աղետ։

Իսկ յերբ լրացավ իմ տասնամյակը յոթ,
Ինձ Լե՛նինը, Ստա՛լինը տըվին առավոտ:
Վոսկե փողերիցը հնչում էր մի կոչ,
Յեկան ստրուկների բանակներն ամբողջ:
Ուժեղ ու անհեղ այդ հեղեղն արշավեց—
Տիրեց պալատները՝ դահերը քանդեց,
Ձնջեց նա կարգերը գայլի որենքի,
Յեխում գլորվեց այն պսակն վոսկեզիր:

Այնժամ հանդերումը՝ պայծա՛ռ, փառավո՛ր
Յեկավ արշալույսը, բացվեց առավոտ:
Խիզախ Ղազախները ձիեր թամբեցին,
Կատարին լեռների խարույկներ վառվեցին,
Վորպեսզի տեսնի մեր Մոսկվան հարազատ՝
Ինչպե՞ս— ապրստամբ զորքերին ընդառաջ,
Յեկան տափաստանն ու լեռներ զվարթուն:
Լենինի անվամբ էր մեր սիրտը զարկում!

*) Խալաթ:

Ստալինի անվամբ մեզ յեկալ խնդությունն!
Ստալինի անվամբ են հանդերը ծաղկում!
Նրանց անունովը կեղեյն արչալեց,
Բեգի վոհմակները այրեցինք, վորպես լեշ:
Բեգի խալաթիցը կեղե՛յն է սոկեւ
Ցարի մեղալները վոսիե!
Տերգով գովերգել եմ յես այդ մեծ տարին.
Սյդ որը ծնվեց ժողովուրդն իմ բարի:
Մյանքի աղբյուրներ հորդեցին նրա մեջ
Ու նա դարգացավ համարձակ—նա աճեց:
Հենց նույն այդ տարումն ել հոգին իմ հառնեց,
Գտա յես իմ բախտը, ճամբան իմ բացվեց:
Ձամանն անիծյալ հեռացավ վորսրես բուք,
Շնորհակալ եմ քեզնից, իմ Ստալին, իմաստուն:
Հրաժեշտ տվեց Ձամբուլը կյանքին անազատ.
Շնորհակալ եմ քեզնից, իմ Ստալին, հարազատ!

Նստած է Ձամբուլը հարուստ իր թամքին,
Անցնում է Ձամբուլը հարազատ իր յերկրով,
Մնցնում է Ձամբուլը հարազատ իր հողով—
Ի՛ր կուշտ, ի՛ր առույդ նժույգով:
Պատվով ընդունում է ամեն մի առւլ.
— «Ուժգի՛ն յերգիր յերգըդ, յերգիր դու Ձամբուլը!
Նրանցում ջահելություն կա, և ուժ կա, և փառք,
Քրսան խորհրդային տարվա հաղթանակ»:
Կոլեկտիվ առւլում— խնդությունն է ծաղկում.
Կոլեկտիվ առւլում— իմ սիրտն է դարկում.
Կոլեկտիվ առւլում— յերգում է զնգուն
Ծերուկը, վոր յերեկ դեռ իր բախտն էր վողբում,
Յերջանիկ յերգիչը— Ձամբուլ:

Ստալին, դու թշնամու ամբոցն ես քանդում.
Սիրելի՛դ իմ, Ստալին, բնակիչ իմ հոգու:
Ձե՛ն գտնի ժիրչիները վոչ մի համեմատում:
Հանդի մեր վարպետ յերգիչները ակին*)

*) Յերգիչների պրովիդատոր:

Չունեն այդ խոսքերը— քարերն այդ անգին:
Ուզեցի մարդարեյի հետ, քեզ, համեմատեմ!
Ձե՛մ կարող մարդարեյի հետ, քեզ, համեմատեմ!
Ձի՛ խոսել ճշմարիտ և վո՛չ մի մարդարեմ!
Իսկ խոսքերում քո Ստալին, լույս կա հավետ!
Սղոտում են իր դեմ Փարզը և Սունդետ*)!
Ուզեցի ովկյանի հետ, քեզ, համեմատեմ!
Ձե՛մ կարող ովկյանի հետ քեզ համեմատեմ!
Նաև ովկյանոսում յերբեմն, նավեր՝
Ճեղքված հատակով կործանվել են հավետ...
Բևեռային աստղի հետ, ասի համեմատեմ.
Բևեռային աստղի հետ, քեզ, վո՞նց համեմատեմ.
Կարծես թե՛ հսկա մի մեխով է գամված—
Նա միշտ միևնույն իր տեղումն է կանգնած...
Ասի լեռների հետ յես քեզ համեմատեմ!
Բայց թե՛ լեռների մեջ, կա՞ քեզ հավասարը.
Ձե՞ վոր մենք տեսնում ենք բոլորի կատարը...
Ասի՛ քեզ լրիվ լուսնյակի՛ն համեմատեմ!
Ձե՛մ կարող, քեզ. լրիվ լուսնյակին համեմատեմ!
Յերկնքում նա սառը, գունատ է, հիվանդ—
Իր լույսը չողում է գիշերը միայն...
Նաև արևի հետ, ասի՛ համեմատեմ!
Բայց և արևի՛ հետ, քեզ վո՞նց համեմատեմ!
Յերբեմն արևն ել խաբում է, գիտես,
Միայն պարզ որերին է նա լույս տալիս մեզ:
Ստալին, ծերունիս չունի համեմատում...
Ստալին, դու վառվում ես, վորպես անշեջ հուր:
Կաննեմ իմ դոմբրան, տափաստանը կերթամ—
Խոսքեր թանկարժեք ինձ ժողովուրդը կըտա:
Կըցանեմ յերգերըս հուզվող սրտերում:
Աճեն թող յերգերը յերգչիս այս ծերուկ:
Կըգտնեն նրանցում սերունդներն անվանի
Մի նոր համեմատություն— Ստալինին արժանի:

*) Իսլամական հավատ:

Շնորհակալ եմ քեզնից, քեզնից, Ստալին իմ,
Հրածե՛լտ ավեց Ձամբուլը իր դառը բախտին:
Նստած է Ձամբուլը հարուստ իր թամբին՝
Անցնում է Ձամբուլը հարազատ իր յերկրով.
Անցնում է Ձամբուլը հարազատ իր հողով
Իր կուշտ, իր առույգ նժույգով:
Պատվով ընդունում է ամեն մի առւլ.
— «Յերգի՛ր դու, հնչուն քո յերգերը, Ձամբուլ!
Նրա՛նց մեջ՝ յեռա՛նդ կա, և ո՛ւժ կա, և փա՛ռք,
Քրտան խորհրդային տարվա հաղթանակ»:

ՊՈՒՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ՅԵՂԲԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

1

Յես լավ եմ հիշում... Դուք ել եք հիշում,
Վորդու զգացմունքը չի մոռացվում.
Իմ հայրենիքն եմ հիշում ամեն ժամ—
Լինի օ խառանք, լինի ձիարչավ.
Դոմբրան եմ վերցնում իմ ձեռքը նորից,
Ձեմ կարող պոկել ձեռքս լալերից:
Լողում են ազատ, դարնան պես սիրուն,
Յ՛րգերս լիարյուն:
Նեռում է կրծքումս վողեվորություն,
Իմ դեմս կարծես դարեր են բացվում.
Սնցյալն է թվում լույսին մասնակից,
Յիյնող խավարից:
Վրդեվորության ձայնն է միշտ ուժեղ,
Խոսքերը թարմ են, լրիվ են, անչեղ.
Սրմերն են հնչուն յերգեր զնգացնում,
Յերկիրն է լուռ:
Յերկրիցը իմ շող, փիրուզի նման,
Աչքերս յերբեք չեն ել կշտանա,
Մտեպը տեսնելով, աչքի և անտառ,
Հրաչքը անսպառ:

Յերկիր՝ իմ յերգում ջրից կարկաչուն,
Ականջներն են իմ ամեն տեղ լսում
Սոսափյունը մեղմ պերճ ալեխներին,
Աղմուկը շաչող քո քաղաքների.
Յերկիր իմ ծաղկող, ինչպես մի ալեխ,
Աստղերդ լույս են տալիս աշխարհին,
Գո դրոշներն են ծփում աշխարհում,
Յերգերդ են զնգում վողջ տիեզերքում,
Գո յերգերին իր ձայնն է մխայթել
Ջամբուլը ահել:

2

Յես լավ եմ հիշում... Դուք ել եք հիշում,
Տանջանք, տառապանքը չի մոռացվում:
Ռուսիան եր թափում աղի արցունքներ,
Ժողովուրդների նա բանտն եր դարձել...
Յեվ ի՞նչ էյիք դուք—թուրք, ուղբեկ, լեղզին,
Ղազախ և տաջիկ, բելառուս, վրացի:
Յեվ ի՞նչ էյիք դուք—խավարում անցյալ,
Յեղեր մոռացված:
Խո՞տ—վոչ—ավելի ցածր, աննշան.
Ավա՞ղ—ավաղից ավելի եժան.
Տավա՞ր— ավելի դուք իրավադուրկ,
Ձեզ եր վիճակված մտրակը դիպուկ:
Արյունոտ արքան՝ դահիճ անհոգի
Վորքա՞ն ժողովուրդ մատնեց տանջանքի:
Նա «ոտարագգի» անվանելով մեզ,
Վաճառում եր մեզ, վորպես տավար հեզ:
Ծանր տուրք էյինք վճարում ցարին,
Թե տուրք չտայինք մենք ժամանակին,
Ուրյաղնիկը չար, մի ուրուրի պես,
Թռչում եր դալիս, բանտ եր տանում մեզ:
Աուլը հանկարծ թե ապստամբվեր,
Ֆարը իր գորքը իսկույն կուղարկեր,

Դատաստանն եր կարճ և արյունալի՝
Ու վերջ աուլին...
Ֆարին ոգնում եր և կատաղած խան,
Յեվ կաշառակեր բիյը ու մոլլան:
Վաճառականը—քարավանի տեր,
Յեվ արյունարբու բա՛յը մարդակեր.
Անիծված, դաժան այն սեվ որերին,
Տնքում եր գետին:

3

Յես լավ եմ հիշում... Դուք ել եք հիշում,
Արյան ամոթանքը չի մոռացվում,
Դեպի թշնամանք եր տանում արքան
Մարդկանց, վոնց դազան:
Այն սեվ որերին, չէյինք հասկանում,
Թե ո՞ւր է սուտը, ո՞ւր ճշմարտություն,
Կորցնում էյինք սիրտ, զրկվում ուղեղից,
Կուրանում մութից:
Կիրգիզ և ղազախ, ձիերին նստած,
Կուլի դուրս յեկան ստեպները բաց:
Իսկ ստեպներն այդ չար, ադահ արքան,
Յերկուսից առավ:
Յեվ կուլում էյին թուրքեր ու հայեր,
Արյունը նրանց— կազմել եր գետեր:
Իսկ այն նենդ արքան ճնշում եր նրանց,
Թալանում կամաց...
Յեվ վախով լեցուն, ջարդերի աղմուկ,—
Փողոցում հոսող արյուն հրեական:
Իր ապարանքից դիտում եր արքան,
Ու քե՛ֆ եր անում:
Անե՞ծ և նրան, և նախնիքներին,
Բոլոր տանեցոց և մոտիկներին,
Յեվ այն կարգերին, վոր գլխավորեց
Գահին, վոր ջարդվեց:

Անցյալը դիտենք... լուք յերգիչներ,
Դանդաղ սգերթով դալիս են դիրեր:
Հայրեր են, վորոնց դահիճն է խեղդել,
Կույրեր են, վորոնք բանտում են տանջվել:
Մութ գերեզմանից անիծում են լուռ,
Կարգերը դաժան, մեռան նրանք ուր:

4

Յես լավ եմ հիշում... Հիշում եք դուք ել,
Տարին այդ շողուն, դուք չեք մոռացել:
Աշխարհի վրա արշալույս ծագեց—
Հոկտեմբերն էր Մեծ:
Լինին և Ստալին,— յերկրի բատիրներ,
Մեզ դենք են տվել, կուլի յեն տարել:
Ընկան շղթաներ, մենք կենդանացանք,
Կամարը բանտի յեղավ ցիր ու ցան:
Վորդիք կարիքի և աշխատանքի՝
Յերգչինք իսչարես ջուրը գարունքի.
Մենք արեւ տեսանք, ծովեր, ծաղիկներ,
Ճոխ, յերազ հողեր:
Մեր դեմ Եր բացվել փիրուզը յերկնի,
Վորքան ծիածան տեսանք կամարին,
Մենք դառանք մեր վողջ մեծ յերկրի տերեր,
Մեզ համար իսկույն ծաղկեցին հանդեր:
Հողերն են փռվել,— մեր հողերն են այդ,
Դաշտերն են ցանված,— մեր դաշտերն են այդ,
Մենք հանք ենք հանում,— մեր հանքերն են այդ:
Յեւ լճերի մէջ՝ մեր ջրերն են այդ:
Անապատով մեր քարվանսն է անցնում,
Սավառնակները մերն են յերկնքում,
Մերն են արածող հոտերն արոտում,
Մեր քաղաքներն են այդպես աղմկում:
Մեր պահակն է այն կանգնած սահմանին,
Մեղմել է հանդարտ ձեռքը հրացանին:
Գետի այն մյուս կողմ, գիտի ամեն ժամ

Պատրաստ են խախտել հանգիստը նրանք:
Պատրաստ են... Բայց նա հրացանն է սեղմել.
Մեր սահմաններին կողպեք և դրվել:

5

Հիշում եմ տենչը մեր խեղճ հայրերի,
Յերգերն եմ հիշում մեր յերգիչների,
Այն մասին, թե ել չի լինի տանջանք
Յերկրում Ժեր-Ույուկ, յերկրում այն հրաչք:
Յերկրում Ժեր-Ույուկ նրանք եյին պատմում,
Խան չկա այնտեղ, մանապ և մոլլա,
Անբարոյական կյանք, կարիք չըկա:
Արտուաը վոսկե լուսթյան ծոցում
Վոչխարի մեջքին բունն է կառուցում:
Յեւ մատչելի յեն բոլորի համար,
Այնտեղ ուտելիք, յերգեր և ծիծաղ:
Մարդիկ մոռացած կուլ, թչնամանք,
Աշխատում են միշտ խաղաղ, համերաշխ:
Ընտանիք կազմած շատ ժողովուրդներ,
Անդ յեղբայրական յերգում են յերգեր:
Կատարվեց իղձը աշուղի—գուշակ,
Ծնվեց տանտեկ յերկիր— յերկվորյակ:
Յեւ խորհրդային մեծ Միության մեջ
Կատարվեց վոսկի յերազը անչեջ:
Ծաղկեց Ժեր-Ույուկ՝ Միությունը մեր,
Ուր ուս, դաղախ, հայ ու բելառուսներ
Վրացի ու թուրքմեն և բոլոր ցեղեր
Ազատ են հավետ:
Ռ՝ւր է գայլային որենքը ցարի,
Ռ՝ւր է արյունը կովոզ ցեղերի,
Ռ՝ւր է զնգոցը ժանտ շղթաների,
Արյունով ներկված գահը արքայի,
Յեւ այդ բոլորից հիմա վոչ մի հետք,
Կորել են անհետ:

Հիշում եմ ասին Ջամբուլին մի որ .
 — Ասա մեզ, հայրի՛կ, յերգիչ ալեվոր,
 Արդյո՞ք լուսնի հետ կհամեմատես,
 Կամ ել աստղի հետ, յերկիրը մեր մեծ:
 Իսկույն ասացի— հարցը դժվար չե,
 Կհամեմատեմ Միությունը մեծ,
 Վոչ թե լուսնի հետ սառը ու մեռած,
 Կամ թե հեռավոր աստղի հետ կապտած,
 Կհամեմատեմ յերկիրը հաղթող,
 Յերկիրը արդեն դարձած բախտավոր,
 Յերկիրը, չկա ուր աղա ու ցար,
 Կոլխոդի հետ իմ— կոլխոդ Ել-Նազար:
 Անցյալում ջոկ-ջոկ, խեղճ եյինք ապրում:
 Ինչպես յեղբայրներ հիմա կոլխոզում
 Ապրում ե անդարդ մի ընտանիքով,
 Ժողովուրդը վողջ, մեր աշխատավոր:
 Աղքատ եր առջ կոլխոդ Ել-Նազար
 Հիմա հոտերի տեյր ե անհամար .
 Ունի նա նախիր ու յերամակներ,
 Ջուր, արոտատեղ:
 Արդյո՞ք հարուստ չե, նույնպես բախտավոր
 Յեվ մեր բազմացեղ յերկիրը հզոր,
 Ուր վողջն են ապրում սիրով համերաշխ,
 Աշխատանքը մեր գովում անկաշկանդ,
 Միությունը մեր, Ժայռի պես հզոր՝
 Ժողովրդական հոյակապ կոլխոդ,
 Ուր ամեն մի ցեղ իր ուժն է բերել
 Ուր ամեն մի ցեղ իր միտքն է բերել,
 Ուր ամեն մի ցեղ իր յերգն է բերել
 Յեղերն են ապրում, աշխարհ գարմացնում:
 Ստալինը նրանց— Բրիգադիրն արթուն:

Հիշում եմ ասին Ջամբուլին մի որ,
 — Հայր հարյուրամյա— յերգիչ ալեվոր,
 Ձեռքդ լարերին խփելով, արա
 Մի համեմատում մեր յերկրի համար:
 Իսկույն ասացի— հարցը դժվար չե,
 Կհամեմատեմ Միությունը մեծ,
 Վոչ թե գիշերվա յերկնի հետ արծաթ,
 Այլ մի գորգի հետ թանկագին ու թավ:
 Նայիր լեռներին, անտառին, դաշտին,
 Վորքան հմայիչ գույներ կան չորս դին,
 Հրաշալի նախշեր, յերազի պես լույս,
 Յերկինքն է փիրուզ:
 Արվեստը մարդկանց— յերկնից ել սիրուն,
 Աչնան անտառից— ավելի նախշուն,
 Ծիածան գունեղ, ցողից ել մաքուր,
 Յեվ չկա նրան մի համեմատում:
 Ամեն ժողովում նախը իր անդին
 Հյուսում թե գորգին մեր խորհրդային:
 Գորգը նախշերով վողջ յերկրներ—
 Ովկյանից անեզր:
 Ակներով ղուգված գորգի մեջ հսկա
 Հակինթ, մարգարիտ, սուտակ, շափյուղյա,
 Հասպիս կա, արմաստ, զմրուխտ և փիրուզ:
 Վոր աչքն են շոյում փայլով իրենց լույս:
 Նայիր նախշերին, փայլում են, վառվում,
 Մեր ընկերության մասին են պատմում:
 Մոտիկ են բուրյաթ, թուրքմեն ու դազախ,
 Ուկրաինացին յեղբայր ե վրացուն,
 Ռուս, կիրգիզ, տաջիկ-հային մտերիմ .
 Գորգը որինակ ձեզ ժողովուրդներ...
 Գորգն այդ— ԽՍՀՄ:

Հիշում եմ... Դոմբրան զուռնի հետ մեկտեղ,
 Յերգել են սաղը, բանդուրան հնչեղ,
 Ժողովրդական նվազն եր աճում
 Բազմաձայն, հնչյուն:
 Յեվ յերգիչների յերգերումը այն
 Յելան տասնմեկ յերկիր—յերկվորյակ:
 Յեվ ամեն յերկրին հաղթող և շողուն
 Յես վորդու նման ավի բյուր վողջուն:
 Մուսիա—աշխարհին դու Լենին ավեր,
 Ժողովուրդներին առաջնորդեցիր.
 Սրբազան ե քո հողը հավիտյան,
 Պատերը Կրեմլի վեհ, հնադարյան:
 Հարուստ ես Վրաստան դու աշգիւներով,
 Մուսթափեղին քեզ գովեց իր յերգով,
 Յերկիրդ ե ծնում փստա ու խաղող,
 Թեյ անուշահոտ:
 Յեվ անձրև թափվեց, ամպրոպ շառաչեց,
 Ու քո Գորիում առաջնորդ աճեց:
 Մարդկանց նա կանչեց, պայքարի տարավ,
 Մարդիկ քեզանից շնորհակալ յեղան:
 Վողջունն Ուկրաինա, դու հող մայրենի,
 Դաշտերդ են ծփում վոսկով ցորենի:
 Մեկսերով հերոս Կրիվոնոսը այն
 Շողեմեքենան տարավ Լուզանյան:
 Քեզ Բելոռուսիա, վողջուն իմ նախշուն,
 Ուր վոր անտառներ ու հաց են աճում:
 Յերգեր ես սիրուն յերկրին նվիրում,
 Սահմանին հսկում:
 Որդ, Հայաստան ջինջ ե ու փայլուն,
 Աճեցնում ես դու խաղող ու թուփուն,
 Հին Արարատից բարձր են թռչում,
 Յերգերդ հնչուն:
 Քո ժայթքող նավթով դու Ադրբեջան,

Վողջ յերկրներին պայծառ Ստալինյան,
 Վորպես բանալի հաղթանակներին,
 Բերում ես շարժում, փայլը լույսերի:
 Ձմրուխտ ես շողուն, վողողված լույսով,
 Դու Ուզբեկիստան, զուգված մետաքսով,
 Փափուկ բամբակով, մետաքսով հարուստ,
 Ենչպես մի այգի աճում ես, ծաղկում:
 Թուրքմենիստան, ել չունես տխուր յերգ,
 Քո ավաղներով հոսեցին ջրեր,
 Անապատներում գորգեր են փոված,
 Վոր ծաղիկներից, խոտից են հյուսված:
 Քեզ Ղազախստան, աշուղից վողջուն,
 Շտեմարան վոսկու, պղնձի փայլուն,
 Յերկիր թանկարժեք յերամակների,
 Կատարված, ուրախ, ջինջ յերագների:
 Դու Կիրգիզիստան—գորեղ հարեվան,
 Քեզ յես սեր ու յերգ, վողջունս կտամ,
 Ապրի, աճեցրու հոտեր, այգիներ,
 Ստեպում քաղաքներ:
 Դու Տաջիկիստան միշտ առողջ յեղիր,
 Վոսկու, բամբակի և այգու յերկիր,
 Ուր բունն և հյուսել արծիվը ուժգին
 Բարձր գազաթին:
 Սահմանադրութուն—կատարված յերազ,
 Վողջ ժամանակներին—դու յերազ անհաս:
 Ապրիր, դու յերազ բոլոր ցեղերի,
 Փայլիր յերկնքում նման արեվի,
 Որենք Ստալինյան դու իմաստալի:

Յես լավ եմ հիշում... Հիշեք ընկերներ,
 Յուրա յերեկո յեր... ձմեռ, դեկտեմբեր...
 Յուրան եր յերկիրը սառցով շղթայել,
 Շուր ասուղ եր վառվել:

Ձյունը մաքուր էր, ինչպես մարդարիտ,
Հերթապահում էր հուզված մի ռազիստ,
Ֆերկիրը շունչ էր պահել այդ պահին,
Յեվ լուռ էր չորս դին...
Կանաչ տայգայում, ստեպում արեվոտ,
Ղաղախ, բելոռուս, կիրգիզ և ոյրոտ—
Լուրեր էր սպասում յերկիրը մեր վողջ
Կրեմլից լուսաշող:
Հանկարծ ռադիոյով մեզ հասավ մի ձայն,
Մենք ձայն լսեցինք... Առաջնորդն էր այն—
Յեվ միլիոն սրտեր ջերմ, վորդիական
Քեզ ճանաչեցին, ձայնը հայրական...
Նման ամառվա շոյող վորոտի,
Նման հունիսյան ջերմ, տաքուկ ողի:
Թվաց դետակներ հողով վազեցին,
Թվաց լալաներ ստեպում ծաղկեցին,
Թնդյուն լսեցինք, վրվածքի նման
Փլվում էր կարծես Ալա-Տաուն այն:
Վողջունում էր այդ Ստալինին հանճար,
Դահլիճը Կրեմլի, հրճվանքով անսպառ:
Թնդյուն լսեցինք... Արալն էր կարծես
Ալիքներ քշում, փոթորկվում անտես:
Համագումարն էր այդ ժամ ընդունում
Հոյակապ ու վեհ Սահմանադրություն:
Յեվ մենք, ում սվեց դաշտեր, անտառներ,
Մենք նրան սվինք վողջ ձայները մեր,
Ամբողջ մեր սրտով, մեր յեռուն մտքով,
Մեր տաք արյունով:
Ապրիլ դու յերազ՝ Սահմանադրություն,
Որենք բախտավոր ամբողջ աշխարհում,
Ամբողջ աշխարհի ճորտերի համար,
Փայլում ես ինչպես հույս—փարոս անմար:
Ուժը Իսպանիան քեզնից է առնում,
Յեվ Չինաստանն է անվերջ պայքարում.
Մերկացնում էս դու նենգ Փաշիստներին,

Արյունոտ, կեղտոտ Ատիլյաներին:
Քեզնով է հասուն պտուղը առատ,
Քեզնով է փայլում ամեն մի քաղաք.
Ջավոդի շնչում, մեր կըլտուրայում,
Ապրում ես ու կաս լարերի յերգում:
Վողջունն հանճարին, վոր ձեռքով իր կուռ,
Տող առ տող դրեց որենքներ ամուր,
Ժողովուրդներին դեպի լույս տարավ,
Յեվ հաղթանակի բանալի տվավ:
Ստալին— մեր յերկրի դու նշանաբան,
Ստալին— Դու փարոս լույս Հոկտեմբերյան,
Ստալին— Դու վողջի պոեզիայի մեր,
Ստալին— Դու մարդկանց դարձրիր ընկերներ,
Ստալին— ասում է մեր յերկիրը, վոր
Դու յես առաջին մեր պատգամավոր:
Մետաքս դրոշներին անունը է գրված,
Անունով քո մեծ որենքն է կոչված,
Ու մենք, հաղթության վորդիքս, ընտրեցինք,
Գերագույն Խորհուրդ քեզ ուղարկեցինք:
Քեզ հետ, հոյակապ մտքերի հանճար,
Մենք ուղարկեցինք լավագույն մարդկանց,
Վորոնց գործերով, հպարտ է, ուժեղ,
Մեր միշտ սիրելի յերկիրը գունեղ:
Նրանց, ով փորեց, անցրեց առուներ,
Նրանց, ով շինեց պողպատ ճամբաներ,
Նրանց, ով թռավ արծվի պես յերկինք,
Մեր ձայնը սվինք:
Նրանց, ով սվեց լույս յուրտաներին,
Ով սովորեցրեց կարդալ բոլորին,
Ով արեվ սվեց մեր փակ աչքերին,
Մեր ձայնը սվինք:
Նրանց, ով քեց նենգ բասմաչների,
Ով լույս ցերեկով ու մութ խավարին,
Մեր հանդին, դաշտին հսկում է ուչիմ,

Մեր ձայնը ավինք:
Ձեր փառքն է յերգում իմ լարը հնչուն,
Մեծ Խորհուրդների մարդիկ իմաստուն.
Մաքի գյուցաղներ, մարդկության դուք հյուսթ-
Ապրի՛ր և կեցցե՛ Գերագույն Խորհուրդ:

ՊՈՒՄ ՎՈՐՈՇԻՆՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

(Հատվածներ)

1

Վորոտում եր Հոկտեմբերը յերկրի վրա,
Ու ճախրում եր արծվի նման, Կլիմն անաս.
Վոր հաղթել եր տարիներին այդ անսովոր
Նա թշնամի չախկալներին նենդ ու ստոր:
Յերկրի ներսում Խորհուրդների ամբասնդում,
Դեկրետներ եր Մեծ Լենինը այնտեղ գրում:
Ծագկում էյին դեկտեմբերում ծաղկի նման
Սերունդների լույս տենչերը հնադարյան:
Բյուր դեկրետներ, վորոնց մեջ եր իրագործվում,
Ասան Կայդի տեսիլները վոսկուց փայլուն:
Ու խեղճերը այդ ժամանակ ստացան հավետ
Յեվ հող, և ջուր, հոտերը վողջ, դաշտ, և ստեպ:
Մեր յերկիրը յերջանկության մասին յերգեց.
Բայց գիշատիչ թռչունների վոհմակը սև,
Մազիները իր սրելով յեկամ, թուով,
Ժողովրդի բախտը ուզեց ջնջել իսպառ:
Փիրուզ յերկնի պարզությունը հանկարծ մթնեց,
Վոթորիկը սև ծածկոցով վողջը պատեց,
Լուսթյունը յերկրի ներսում այդ ժամ խախտվեց,

Յեզ դողանջող Մեծ Լենինի ձայնը լսեց,
Վորը նման գոռ Արալի ալիքներին,
Վորոտում եր, գենքի կանչում ժողովրդին:
Յեզ դուրս յեկան ընտրյալները ժողովրդի,
Ածխահորից, գործարանից— կամքով արի,
Բանակ կազմած, դրոշ պարզած, արյան պես ալ,
Կռվի անցան բանակները յերկաթակամ.
Յեզ Կլիմը ժողովրդի բատիր դարձավ,
Բանակների դուրս կանգնած, առաջ անցավ:
Կռվի դիմեց, նրան հանձնեց իրեն ամբողջ
Ուժ, զգացմունք, այլունը քաջ, փորձը իր վողջ:
Այդպես հնում, ամբուլավոր ստեպներով
Հովիվների հոծ ջոկերը ծակ չապանով
Ամանգելդի քաջ բատիրին հետեվեցին,
Վոր վորդին էր ժողովրդի և կարիքի.
Նա կռվում եր ինչպես անվախ ջահել հովազ,
Արեգնային կյանքի համար նոր ու անհաս,
Նա մեր կյանքի կարապետն եր, նրա մասին
Կիրիտկայում յերգ ե ասում աշուղը հին:
Քո մեջ, Կլիմ Վորոշիլով, խեղճի՛ բատիր,
Այն արծվային սիրտն ե հզոր Ամանգելդի.
Նրա ուժն ե, խելքը նրա, կամքը հզոր,
Ժողովրդի սիրելին սես դու ել այսոր:

2

Ստեպախույզ գայլեր չեյին դրանք սոված,
Վոչխարների հոտի համար ձորերն ընկած.
Այդ բերկուտ չեք, հսկող փախլիկ գառնուկներին
Կամ ել ագռավ ժանտ, հոշոտող ջիզիտի դին,
Չախկալների խումբ չեք ընկած արծվի յետև,
Արծվի հետքով, վիրավորված, ընկած անթև,
Դեպի յերկիր, ուր ել չկար կալվածատեր,
Գալիս էյին արյան ճամբով գեներալներ:
Արյունարբու Կոլչակը նենգ—արևմուտքից,

Դենիկինն եր գալիս արազ տապ հարավից:
Արևմուտքից էյին թափվում,
Կամ հարավից լուռ արչավում:
Ճիչ ու վոռնոց յերկրի վրա տարածվեցին,
Վոլգա գետի վրա ամրոց—հաղթ Յարիցին.
Բանալին եր նա Մոսկվայի այդ ժամանակ,
Գալիս էյին և Դենիկին և նենգ Կոլչակ:
Շուրջը դուիյուն, աղմուկ, անեծք ու պայթյուններ,
Յարիցիյան բոց—կրակոտ անմար որեր:
Յերբ լուծվում եր բախտը յերկրի և բախտը մեր:
Մահվան պատրաստ, թնդանոթի դղրդյունում,
Թշնամու դեմ քաջ ջոկատներն էյին յեղնում:
Պաշտպանության կռիվներում, դու մարտերում,
Ստալինյան անմար հանճարն եր յերևում,—
Փորձը հզոր ու մարտական այլունը քաջ,
Նրա ուժը, գիտությունը, կամքն աննահանջ:
Վոլգա գետին վայլալի փայլ հուզումնալի,
Յարիցիյան եր ժայռի նման կանգուն ելի:
Քաջ Ստալինն եր թշնամուն այրում հրով,
Շտապում եր նրան ոգնել Վորոշիլով:
Դեպ Վոլգայի լայնությունը փիրուզ Դոնից,
Իր մարտական քաջ զորքերն եր տանում նորից:
Այդպես ահա, կռվի բոցում այն մարտական,
Հանդիպեցին յերկու բատիր ազատության:
Կլիմը գիտեր թշնամու դեմ մղել պայքար,
Ստալինը նրան դարձրեց քաջ զորավար,
Կլիմը տարավ իր զորքերը դեպի գրոհ,
Շողաց սուրը նրա գլխին վոսկե հրով:
Չեք ճանաչում պատմությունը հին աշխարհի,
Կլիմի պես բատիրի ու զորավարի:
Ուր վտանգ կար, նա այնտեղ եր միշտ արչավում,
Մարտիկների հետ միասին այնտեղ նետվում:
Ու թռչում եր հաղթանակը Կլիմի հետքով
Ներկում Վոլգան նենգ թշնամու ալ արյունով:
Թշնամին եր հետ նահանջում: Ու անսասան

Յարկիցինն էր կանդուն մնում ժայռի նման:
«Թշնամին հետ է նահանջել,— Կլիմն ասաց—
Բայց մեր սրերն ու տեղերը չեն բթացած:
Յեվ Ստալինն էր բեխերը վռլորելով,
Ասաց— «ժակսի»*)— ժպտաց լուսե իր ժպիտով:

3

Տիեզերքում նորից արյուն, բոց և հրդեհ
Պողպատի ձայն ու խանձահոտ ողում թեթեվ
Այրինների լացն է բռնել Հաբեշտան,
Տաք արյուն է թափում անվերջ և Իսպանիան:
Զինատանում խուլ պայթյուններ և կրակոց,
Մանջուրիայի սուպկաները վառվող մի բոց,
Սահմաններին պահակներն են կանդնել ահա,
Թշնամին է ներս սողոսկում գողի նման:
Փորսող տալով, ինչպես մի ոձ, գարշ, լպրծուն,
Լրեստում է վնաս հասցնում, թույն սրսկում:
Բայց յերկիրը յելավ ցցուն սվիններով,
Սրտերով մեկ դարձած, Կարմիր հրապարակում,
Զրվեժների և փոթորկի մեծ վորոտով
Ժողովուրդի ձայնը հնչեց տիեզերքում:
— «Ազիզ բատիր՝ Վորոշիլով, ըստ մեկ կանչով,
Ժողովուրդը իսկույն կռվի կանցնի զենքով:
Սուբրդ միայն վեր բարձրացրու և մենք քեզ հետ
Դեպ սրբազան կռիվ կանցնենք քեզ հետ մեկտեղ:
Քո հրամանով մեր սիրելի Վորոշիլով,
Կռվի կանցնի զազախստանն հոժար կամքով,
Զի կը թամբի, մերկացնելով սուրն իր փայլուն,
Նոր յերջանիկ, ազատ կյանքը պաշտպանելու:
Ե՛հ, նժույզներ ստեպներին... Մեկ էլ ահա
Ձեր պոչերը սեվին կտան ծխի նման,
Յեվ կծփան վազող քամու հետ միասին,
Ձեր բաշերը փափուկ, յերկար և մետաքսի:
Որինջոցը ստեպների նժույզների

*) Լավ:

Կլասունլի յերաժշտության սմբակների:
Հենց մերկացնես սուբդ շողուն և անասան,
Քեզ հետ կգա, դրոշ պարզած, Կիրգիզիստան,
Հետախույզներ քեզ կուղարկի Ուզբեկիստան,
Կտա անվախ քաջ հեծյալներ Թուրքմենիստան,
Տանկիստաներին կուղարկի քեզ Տաջիկիստան,
Ողաշունեք քեզ կուղարկի Ադրբեջան,
Դրոհ կտան, վորպես մորիկ և փոթորիկ,
Վողջ տասնըմեկ յերկրները մեծ ու փոքրիկ,
Վողջ տասնըմեկ յերկրները հսկա ուժով,
Կառաջնորդես նրանց, բատիր Վորոշիլով:
Յեվ կըջարդես բոլոր նրանց քաջակորով,
Ով հանդգնի մեր սահմանը անցնել գոռով:
Մեզ համար միշտ թանգ են պատիվ, յերջանկություն
Սվիններով կկոտորենք մեր թշնամուն:
Թանգ է կյանքը, վոր ձեռք բերինք մենք արյունով,
Կհավատարենք մենք թշնամուն հողին շուտով:
Մեր սիրելի հայրենիքն է թանգ մեզ համար,
Մաս—մաս կանենք մենք թշնամուն բյուր, անհամար—
Տաք որերին և անձրեվին, խոր ձներում
Կկոտորենք մինչ թշնամու վոչնչացում:

Պատ. խմբագիր
ԳԵՂՈՄ ՍԱՐՅԱՆ
Կազմը, նկարները յեվ տխրական խմբագրությունը
ՍՏ. ԱԼԹՈՒՆՅԱՆ
Սրբագրիչ
Ա. ԱՐԶԱՔԱՆՅԱՆ

ДЖАМБУЛ
ПЕСНИ И ПОЭМЫ
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1938 г.

Գլավիտի լրագրի՝ Ա.—3097. Հրատ № 4616

Պատվեր 434 Տիրաժ 4000.

Թուղթ 62×94. Տպագր. 5 մամ.

Մեկ մամ. 38,400 նշան.

Հանձնված է արտադրության 4 մայիսի, 1938 թ.

Ստորագրված է տպագր. համար 29 մայիսի, 1938 թ.

Պետհրատի I տպարան, ՅԼրևան, Լենինի 65

« Ազգային գրադարան

NL0383054

73 570

ONE 570